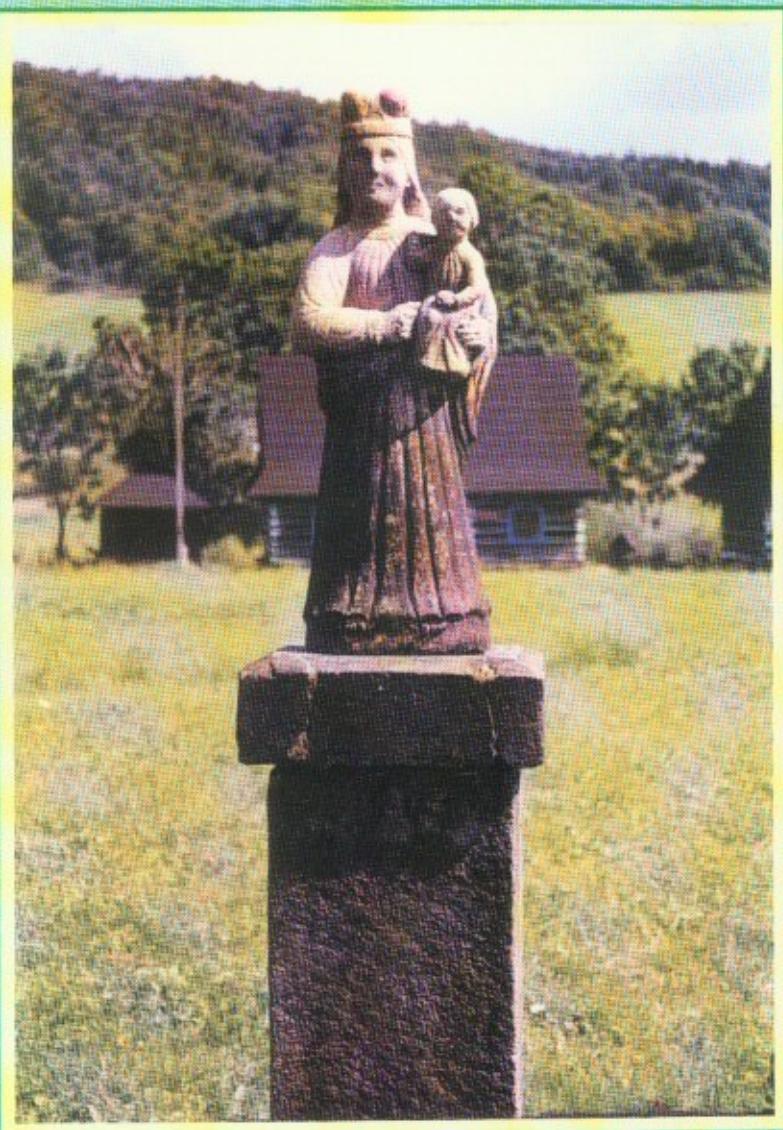
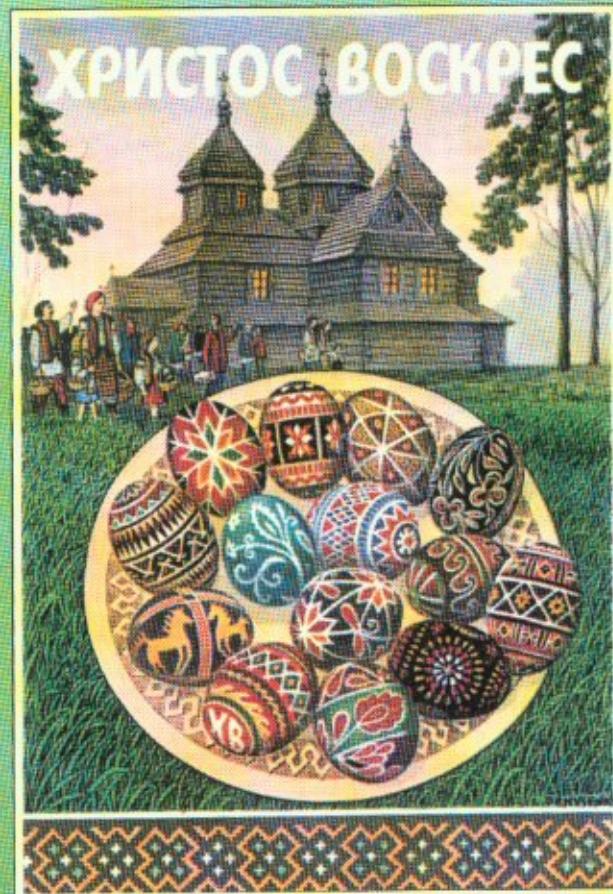

ЗАГОРОДА

Музейне Товариство в Зиндронові
№ 1 (32) 2002

ISBN 83-87282-59-6

Towarzystwo Muzealne w Zyntranowej

Zahoroda

Загорода

КУЛЬТУРА, ІСТОРІЯ І ПАМЯТКИ
ЛЕМКІВ В ПОЛЬЩІ

Zahoroda

KULTURA, HISTORIA I ZABYTKI
ŁEMKÓW W POLSCE

Fot. na okładce: motyw świąteczny
Fot. tył okładki: kamienna figura w Muzeum Kultury Lemkowskiej w Zyndranowej

ВІТАЙТЕ ДОРОГЫ МИЛЫ ЧИТАЧИ

Вітаме весняно і святочно Пасхально почавши од латинських свят до наших східнього обряду. Продовжат ся нам святочний час.

Не забудеме і смутну для нас трагічну весняну річницю – 55 років вигнання нас з рідної гірської землички, з рідної хыжы в незнаны стороны і в незнане жыття.

За нами юж I квартал Нового Року. Старий рік зоставил нас з ріжныма пережитями. Билизне дос в страху, же фінансови трудности краю, в тім і на культурovy діяня нац. меньшин не позволяют на дальше видаваня Музейного квартальника "Загорода". Але як видиме иде до Вас зас 1-шый номер 2002 р. з надійом видаваня дальших 3-х номерів до кінце року.

Поміщаме, друкуєме в більшости дописы і материялы, якы Вы Шановны Читаче присылате. Просиме о дальше жычливе спілдіяня, тогди і "Загорода" буде цикавша.

Світ, як видиме і чуеме огорненый военнима бурями по 11 вересня 2001 р. В краю нашого жыття по зміні парламенту і центральних урядівнич доброго нестелилося і для нас. І не видно радости ани для культуры, ани економічных обставин. Лем то шыршы темы, якы не од нас залежны. Мы все хочеме жыти надійом на ліпше заран, а того "ліпше" не видно. Юж 55 років од вигнання в 1947 р. дальше зме розсіяны по цілім краю, а до того поділены то релігійно, то національно. Тай зас скоро гынеме в асиміляцыйных процесах, на якы засудила нас акция "Вісла", або брудна етнічна чистка того часу.

Але наш квартальник музейный, то радме кус бівше о культуром жытю і діяню. Од дуже лемків з Польщи і з

заграниці мame листи з питаньом о музей, яка дальша його доля. Нелегко одповісти, бо ближе не знаме. До того часу без змін.

В 2001 р. Міністерство Внутрішніх Справ Департамент Нац. Меншын выявил бівше заінтересуваня музейом і охотом помочи. Справа ест розглядана, а якы будут дальшы діяня по сполненю рад і вымог од нас иши не знаме, а ждеме на кажду поміч. Зацікавлиння музейом виказала в тім роцы Фундация Карпацка в Саноци з охотом приділити в іх можливости поміч. Справа ест в баданю і якы будут наступства будеме повідомляти бівше в наступнім номері.

Покликаный Комітет Організацыйный 11-го свята "Од Русаль до Яна" усталил, же свято одбуде ся в днях 13-14 липця, 5 дни перед ватряным святом в Ждини.

26-27 мая плянуване 12-те кermешове свято в с. Вильховец на Дуклянщині.

Найблизы для нас традицийны свята Пасхы - Великодня 5 - 7 мая.

Отже Читачам "Загороды" і Вшыткым Лемкам де лем жют по світі жычиме радісных, здоровых і щасливых Свят Воскресеня Христового. Най тот великий весняный Праздник буде надійом, же по 55 роках од вигнання наша боляча доля змінится на ліпше, же лемкы будут вертати в рідны горы і творити нове жыття.

**ХРИСТОС ВОСКРЕС
ВОІСТИНУ ВОСКРЕС**

*Рада Музейного Товариства
І редакция "Загорода".*

ПЯТ ЗУПИНОК Г РІДНЫХ ГОРАХ

Серпантин за серпантином, або як гнає перше гварили, кера за кером, менше гніз, а більше гверх несе нас авто до серця рідної Лемківщини. Душевний щем и трипотіня серця гасиме вшылякима весевими оповідками. Втримки придає нам, трьом хвопам, чарівна пані Надія, родиче которой походять з Вапенного.

Першом нашом зупинком був широковідомий музей лемківської культури в Зиндранові. Кількагодинне ознайомлення з експонатами музею з поясненями його організатора и основного екскурсовода п. Фецка Гоча, пролетіво як една хвилька. Вражень и інформації тівко, же дати ім раду и запамятати нияк ся не дає. Една надія на відеокамеру, яком працював п. Володимир Шпак, родом з Вапенного (р. н. 1941), муж п. Наді.

Та ту г музею можна відіти як жили наші діди - прадіди, што съя робиво на Лемківщині.

Сквадам тіж щиру дяку п. Фецку и родині за сердечну гостинніст. Дай Боже довгих щасливих років життя!

ДРУГОМ ЗУПИНКОМ быво сево Вапенне.

Ищи недоіхали до сева, а п. п. Володимир и Надія стали якысы інакшы, кус притихли, голос съя ім змінив, затряс съя, перестали жартувати. Пан Володимир гварив, же найбільше хце відіти тото місце на Червениці, де быва його хыжа, г якій прожыв свої перши роки.

В селі п. Андрій Ковтко, біля хыжы котрого зме съя затримали оповів нам про теперішне житя г Вапенним, про околиці сева. Повів же Червениця тепер съя называет Шпаківка, на памят про родину Шпаків, які жили на ні едны осібно од сева (коло 2 км). Потім п. Ковтко повів п. Шпаків на Шпаківку. Там де быва іх хыжа росне великий ліс. Тівко потічок, як и колиси, несе студену чисту водичку г якій мавый Володій любив съя бавити. І так съя бавив, же аж застудив очи, які съя пришво лічыти, як повідава му мама.

При розмові нашли съя Вапенняне з родини п. Наді, а єдна пара з них приїхава з західних земель на одвиджыння, як и мы.

Мы почули дуже цікавых новин зо жыття наших краян.

Справили нам файну гостину, а при жегнаню заблищали г декого сзызы на очах. Дякуєме щиро. Дай Боже Вам щасливого життя!

ТРЕТЬЯ ЗУПИНКА село Пстружне.

З того сева походить отец п. В. Шпака и мы не могли минути го! До сева веде вузенка доріжка, як басанунка, а доокова горы вкриты барз гардим лісом. Чудова природа! Правда, же том дорогом мы доіхали лем до пів сева. Дальше як нам повіли люди, авто не проїде. Раз же дорога юж не тата, а по друге, же перед тым дос довго ляво. Зато Володимир з Надьом пішли ногами. Як съя вернули, то повідали, же на місци дідовой хыжы, лем нашлы пару каменів, а сусідка повіла ім, же тот пляц называет съя Шпаківка и же съя ним опікує п. Дикий. Видно, же памят про Шпаків съя лишат на все, як г Вапенним, так и ф Пстружнім.

ЧЕТВЕРТА ЗУПИНКА с. Баниця.

Через Ропицю, Мавастів, Пантну ми доіхали до Баниці. Сева юж давно неє. Лишивось лем дві хыжы и баня заваленою церковці, як символ руйнації Лемківщини. На щиці нашов съя мудрий лемко п. Теодор Докля з с. Ясюнка, же ишы ф'1969 р. описав про сева Ясюнка, Крива и Баниця ("Наша громада"), де можна почитати історию, жыття и побыт вишукілых гаєдів, назвы околиць. Г Баниці быво близко 400 га орного поля, а тепер неє ани грядки! Кому от того лішче?!

Фквонили зме съя рідним порогам (нашу хыжу переробляют на готель для туристів), перешлися до другої хыжы (де жыв Андрій Сайферт), по суєздству якой съя гродива наша мама, але од той хыжы, як и од вишукілых інших не лишиво съя ани съліду. Помолилизме съя з братом Володком біля куполу, што съя лишив од заваленої церковці, полюбувались чудовими красвидами. Другий Володьо (п. Шпак) познімав відеокамером наші околиці и мы з сумом и жальом ф серцях поіхали в зворотню дорогу. Быво приемні відіти же съя будуют и юж збудуваны гарды новы теперішні хыжы, лем не г Баницы.

Назад зме поіхали том самом дорогом, раз же ей юж знаме,

а тіж же може заіхаме по дорожі до о. Юліана Феленчака, з яким зме съя выпадково познали г музею в Зинранові.

ПЯТА ЗУПИНКА с. МОРОХІВ.

То быва наша остатня зупинка за три дни подорожи по рідних Бескыдах. О. Юліан запросив нас найперше до церкви, де, по молитві, розповів нам про тулу церкву, про село. Вечер провели за цікавом бесідом про жыття, віру, церкву, Лемківщину, и, певно, найвеце про музей в Зинранові.

Были зме приємно зайнтеригованы, як съя довідали же Імосць п. Северина помінява Париж на наши Бескыды (она Парижанка) и лем за еден рік выфчыва мову мужа. А на питання як она так змогва, одповіва же мусыва, бо съя оддава за нього.

Направду, вшытко велике-просте до звичного. И доводит же правдивы почуваня негмирущы и могут творити майже дива. Дякуеме Вам п. Северино же Вы такы е. Дай Боже залишатися Вам таком все, на радіст рідним и близкым, и як приквад для інших.

На другий ден рано, о. Юліан побвагосвовив нас на щасливу дорогу и мы, з великим подяком за щыру гостинност тым прекрасным людям, поіхали на свою нову Батьківщину – Україну.

Андрей Бігуняк

РІДНЫ ГОРЫ

Горы наши, горы прекрасны,
Жаль за вами николи не гасне,
Бо там предки наши спочывают,
Рідном земльом лемкы называют.

Жыли лемкы сой там ф купочці
Г незабутній своі сторонці,
Де природня краса негмируща,
Де ф студенках водица цілюща.

Та недоля чорна надышва
И по съвіті нас гет рознесва.
З того часу цне съя нам за вами,
Бо тых мивых Бескыдів не маме.

Та будеме Бога просити
Лемківщину нам воскресити,
Рідны горы зас товдиль ожыют,
Нашы раны помавы зажыют.

Андрей Бігуняк

родом з с. Баниця.

БІСІДА З ГЕЛЕНОВ ДЗЕБЯК

- Тето, хотів бым, же бысте мі оповіли, як вас брали до Німеччини. Коли то было, ківко люди зо села взяли, ди вас привезли і што сте там робили?

- То было гнид, як ся война зачала. Мене взяли в 42-ім роци. Привезли нас до Австрії (дві годины од тамтыль треба было ити колейов до Відня). До роботы ня дали до тартаку. Там нас было з пятнадцет з Тирщани. Зомнав там робила моя сестра зо своім мужом. Найгірше было того, же продукты продавали по картках. На місяц видавали картки і за того мусіло ся жыти. Спочатку было тяжко, а пак ся привыкло. Часом зме ишли до села купувати яйця, бандуркы, або дашто інше, то нам было лекшче. А тым, што робили в місці было барз тяжко. Они лем того іли, што могли купити на тоты картки. Марися, моя сестра, як мала дітину (йий муж Гмитро тыж з ньов быв), робила в завидуючого порядкы і доила корову. Она, як ішла доіти, то брала зо собов дітину, там наливала до фляшочки молока і давала му пити. Но і крім того йий іші давали по пів літри молока. В тім місци тыж были моі братя – Павел і Василь, они робили – еден в лісі, а другий в млині. Павел ся там зышов з Ганьов. Она робила кухарков в єдной пані. Потім ся з Ганьов оженив. Василь возвив з ліса кльоцы.

- Ківко вам тогди было років?

- Як ня взяли до Німеччини, то мі было сіснадцет років, я з двадцет шестого року.

- Довго сте там били?

- Штірі рокы. Зараз по войні нас позберали в єдно місце і там зме чекали зо два місяці покаль нас повезли домів.

- А там вас тримали під открытым небом?

- Ніт, в бараках нас тримали.

- Но, а зо собов сте сой дашто привезли?

- Майже нич. Дақотри дашто мали і им того позаберали,

дакотры іші перед фронтом дали свої річі своїм газдам і не могли іх взяти, як ишли гет. Дакотры лишали свої річі в своїх газдів з надійов, же даколи придут іх забрати. Моі братя мали зо собов ровери, тай ім іх руски воякы забрали. Просили ся повозити, потім не oddали. Повім ті, же німці ся барз бояли руских вояків, бо они ся з нима поводили нефайні.

- А довго сте пак были дома, як сте ся вернули?

- Та ди там. Зараз пришли полякы і примушували нас заберати ся од тамаль. Вночі приходили нас выганяти. Били і Павла і Василя. Заберали од нас возы, плугы, вшытко што хотіли. Не было ся там чого лишати. Деси за тыжден одвезли нас фуров до Вороблика на стацию, там зме з тыжден почекали покыль нас повезли.

- Хочу ся вас, тето, звідати о школі. Ці то правда, же діти штірі кляси вчіли ся сім років?

- Правда. В першій і другій клясах ся вчіли по єдинім роци, в третій – два, а в четвертій – три. Кожда дітина мусіла сему клясу кінчіти. А як быв дахто такий бідный, же немав як послати дітину до школы, то му помагала громада. В ден ся вчіли по штірі години. Быв лем єден учитель, він вчів зразу ківка кляс, але дуже тримав порядок. Памнятам, як раз діти ишли зо школы і ся не привитали до когоси, то тот пришов до учітиля і му повів, же зле выховує діти. То го хлопчіска мало зо школы не выгнали.

- Но а як ся дахто хотів дальше вчіти?

- Товди не барз хотіли, жебы ся нашы діти дальше вчіли. Мене якоси нянько дали дальше ся вчіти. Але той науки довго не было, бо захворіла наша невіста тай не было кому робити. Лем зо два місяці той науки было.

- Тето, ці были сте даколи в Тильові?

- В Тильовім нераз была. Раз ня дали до вас і там ём ходила до школы. То было не довго, бо мі ся цнуло за домом тай ём ся скоро вернула. Часто дашто было треба, то ня посылали до вас. Летілам через Дзурдз – три кільометры. В Тильові была барз гарда нова церков.

- Ківко было в Тирщяні хыж?

- За сто двадцет.

- Як сте ся вернули з Німечини, то дома били лем баба з дідом?

- Є, лем мама з няньком. Гриц зо женов і дітми юж скорше пішов до Росії. Здає ся, же в лютім.

- Тето, чом мій нянько пішов до Канады, в нас зимлі было дос.

- Бо мали судовий процес і треба было гроши.

- Вы знаете, же мій дідо по няню гмер в Талергофі іші на початку першої сьвітової войны, а баба ся зостали сами. В бабы в двадцет пятім роци ся вродили близнята. Як ся на того люде в силі смотріли?

- Не осудзували. Она была добра і порядна баба, але мала газдівку і треба было вшытку роботу зробити, треба было часто нанимати хлопів. А хлопи, знаш, вшилякы били.

Владек быв файний хлопчіско, а Євка не дуже била послушна. Єй дали служити до Тирщяной, недалеко од нас. Она часто з парібками вечерами сідила коло нашої хыжи, хоц іші ій заскоро било до діуваня.

Баба гмерли в трідцет шестім роци. В тім роци гмер мій братик Микула і сестричка Марися. В Тирщяні не гварили Микула, як в Тильові, лем Миколай.

- А як тета Аньца пішла до Канады?

- В нянька в куферку били австрійски гроши, они іх не вышмарили. Як ся Австрия розпала і гроши ся обезцінили, totы наскладаны на віно дівкам гроши пропали. А хто возме дівку без віно? I мусіли ей послати за границу.

- Тето, оповічте, як в Тирщаны робили вечурки.

- Та як. В різдвяный піст дівкы і бабы зберали ся на вечурки. Бабы ся зберали по ківка, а дівкы по чоторнадцет, по пятнадцет з парібками. Такы дівочі вечурки били зо штірі на село. Дівкы пряли, співали пісни співанкы, парібки сідили за столом і грали в карты, оповідали вшилякы історії, жартували, залицяли ся до дівок. Вечурки робили в тых .

хыжах, ди не было старых і хворых дюди, малых діти. По съвтах на знак того, же ся вечурки скінчли, робили ламаник – съвто, гостину. Як дахто не встиг попрясти, то пряв дома в ден юж без вечурок.

- А як робили прядиво?

Линяне прядиво было з лену, а повісняне з конопель. Лен ківка раз пололи, жебы в нім не было травки, бо она могла бы попсувати горстку лену. Выбирали лен двараз – в літі, як іші не пристав і в кінці літа, або в осени. Выбраний лен тонько розстиляли на стирнянці, або там, ди была мала трава і він схнув зо два тыжні. Як высхнув, то го терли на терлиці, пак чесали. Тот лен, што выбирали на другу рату, так само сушыли розстеленым і розставленым в снопкы. Як высох, то го выбивали прайником, жебы ся висипало нашыня.

Тот лен ся мочіло в воді зодва тыжні, жебы зогнило паздзіря, пак го сушыли, дальше робили, як першу рату.

З коноплями было кус лекше, бо нетреба было іх так полоти, як лен. Коноплям трава не шкодила, бо коноплі высокы, іх ся брало приверху і трава ся лишала. Коноплі сушыло ся тыж; пак ся мочіло і зас ся сушыло. Потім ся ламало на ламаниці, терло ся на терлиці і ся чесало. Тото прядиво, што ся лишало од чесаня, называлося клоча. З клоча тыж ткали полотно, оно ишло на міхы. З повішняного полотна шыли плахты, сподні і інши грубы лахы.

З линяного – кошулі, сорочки, обрусы. В Тирщани полотно не ткали, лем пряджью возили до Рыманова. Там пришивали мітку, чія то пряджья і лишали. В призначений час приходили за полотном. Полотно было довге. Його дома різали на кавальці по ківка метри, рубили і выбілювали. Выбілювали з єдной стороны. Пристерали полотно на каміння, або на травник коло воды і час од часу мочіли го в воді, або поливали. Выбілювали полотно іші так, же го прали в лужы з попелу. Звычайні, прали полотно дуже раз.

- Хочу іші ся вас звідати в яких лахах в нас ходили хлопи і бабы.

- Хлопи ходили в конопляных (повішняных) споднях, в линяных сорочках з розрізом зо заду, што ся стігали на шыі і на руках шнурочками. По сорочках з верхы носили лайбіки. Нашы нянью любили носити лайбіки оброблены блищаціма гузиками з жовтого желіза. Як было студено, то хлопи ся зберали в нагавиці і гунькы. Часом тыж натігали на ся чугані (плащи з домашнього сукна). На ногы обували боканчі, скірні, а в літі часом керпці. На голові носили капелюхи - до церкви і до роботы. Даҳто носив шапку. Зимовых шапок не было.

Перед войнов молоды хлопи юж так не ходили. В неділю ся зберали в европийскы убраня.

Но а бабы і дівкы ся зберали єднако, лем дівкы хустинята завязували під бородов, або могли ходити з открытов головов з заплетенов кістков. Невісты не мали права выйти з хыжи з открытов головов. Невісты хустинята завязували зозаду.

Бабы ся зберали в дрібно позбераны кабаты з тонького темного полотна з крапками, в білы накрохмалены кошулі, поверх ный носили горсет, або лайбича. Тыж носили катанкы. Іх шыли з штруксу з довгыми рукавами, зо споду давали легку підкладку. Были тыж кожущата, але то юж перед войнов.

В зими тыж ходили в теплых плахтах, завязували іх зозаду. Невісты закручували волося до чіпця. До церкви ходили в черевіках. Під сорочков на споді бівшне нич не носили. То было невыгідні, але довгий кабат тогу справу залагодзував. Великов прикрасов для дівкы были коралі і пашюркы.

- Ці бысте потрафили тепер завязати хустиня так, як невісты ходили?

- Потрафлю. Хустиня мусит быти добре накрохмалене. Зозаду складкы акуратні треба вложыти і пак завязати.

Моя мама до смерти так ходила завязана, хоц там так никто не ходив. В кабаті, здає ся, ту юж не ходила, а в горсіті напевно ходила.

- Тето, чом в Тирщани люде перешли на православіе?

- Бо треба було великий податок платити.
- А як ся в нас люди ставили до Росії?
- Дуже ся тягли до Росії. Особливо Тильова. Там був такий Губик, він барз пропадав за Росийов. Він ся цілу войну переховував од німців. Навет в нас був якись час. Принесли му машинку і шыв в другім покої, а нас, діти, там не пуштали. Я го добре памнятам, бо то був колега моєго няня, він з Харківської області до нас часто приходив, навет як юж був хворий. Він там робив на будові. Як ішов на пенсію, то му дали шіснадцять рублі. Він того приняв сый за велику образу і на тім ся побаламутив. Якись час бісідував нормальні, а пак зачінав гварити, же його за Росію штірі роки німці глядали, же він ся на роботі так старав, не жалував здоровля, а они ся над ним так поглумили.

- В часі войны люде ся навчили гнати палінку. Нашто ім була тата палінка, як в нас люде палінки не пили?

На тото тета выразні мі не годна была одповісти.

Гала ся вродила в 1926-ім роци і була наймолодішою дітінов. Од найстаршою сестрою була молодша на 24 роки. Три роки робила в Німеччині. Як ся вернула, то мала 19 років. По ківкох днях, як ся вернула, зас мусіла лишати рідну землю – тепер юж на все.

Осили в селі Сады коло самой Трембовлі в Тарнопольській області.

В 1953-ім роци з мужом, двоїма дітми, вітцем і матирьовим мужем пересилилися в Миколаївську область. По ківкох роках поселилися в Скалатськім районі Тарнопольської області, пак ся вернули на тото самы Сады. Має три дівки і двох синів.

Записав Петро Кирпан.

ПОДІБНЫ ПЕРЕЖЫТЯ И ДОЛІ

Колись я, ще молодий, працював з одним іспанцем, який теж молодий.

У 1939 р. був вивезений до Радянського Союзу і проживав у Києві. Вся його родина залишилась в Іспанії; - дружина, сестри і брат, четверо дітей.

Він одружився у Києві але новій дружині повів: "Дітей не буде". Слова дотримав. Але душа його була в Іспанії. Листуватись не міг, дбайлива радянська влада позбавила його такої можливості. У мене з ним були чудові відносини хоча я не завжди міг зрозуміти все, що він говорив російською мовою з іспанським акцентом і темпераментом.

I от 1969 р. наш Альфонс Іванович (так в Україні його звали), або Альфонсо Торрадо Наволан отримав дозвіл (після смерті Франка) побувати в Іспанії, побачитись з родиною. Це значить через 30 років. Замість місяця він там був два – продовжили візу.

Повернувшись до Києва, він, вже літня людина жив лише спогадами про відвідини сім'ї, найрідніших людей. Я і мої працівники провідували його, мали з ним тривали розмови. Все зводилося до того, що він чекатиме на дозвол на повернення.

Він був в період громадянської війни в Іспанії комуністичним діячем, а таким не зразу давали згоду на повернення. З ним в Іспанії проводили багатогодинні допити про його життя і перебування в Радянському Союзі, але це все не мало значення для нього. Його тягнуло туди де його коріння, де його сім'я, де середовище, яке його породило і видалило.

Життя Альфонса Торрадо чимось схоже на життя моїх батьків, вирваних зі звичного природного середовища. Але я тоді ще молодий не міг повною мірою відчути тягу старших людей до рідних місць. Лише тепер пришло це відчуття.

Але завершу про Наволона. Повертаючись в Україну, він у дорозі захворів грипом. Страждав, чекаючи дозволу на повернення. Було холодно і морозно, коли ми його хоронили. Але якою була іронія долі. Коли траурна процесія вирушала на цвинтар, листоноша приніс листа, в конверті якого було повідомлення про отримання дозволу на повернення до Іспанії!

Лише згодом я збагнув весь трагізм життя як близького мені іспанця, так і моїх батьків. Вони так і не дочекались часів, щоб могли відвідати рідні місця, тута за якими не покидала іх николи. Тож дай Боже розуму нашим можновладцям збагнути трагізм життя лемків, яких перетворили на кочівний народ позбавивши батьківщини! Ганьба тим, хто це робив, слава і шана буде тим, хто відновить справедливість.

Думав написати коротко, але вийшло якесь ессе. Можливо воно втомило, то вибачайте. Але слова самі лягуться як гірський потічок.

B. Ковальчук, Київ 2001 р.

ІЗ ВНУКОМ В РІДНІМ КРАЮ

Йдемо чужерідним для мене селом.
Тут сповила мене мати,
Співала пісень про добро і про зло
Навчала і працю й людей шанувати.

Тепер я чужинець у ріднім селі.
Та як про це внуку сказати?
Йому вісім років, як було мені
В кошмарнім, мов сон, сорок п'ятім.

Ну як розповісти про злі діла
Вельможних поганців – синів Герострата?
У чому вина мами й няня була,
Щоб лемків так люто карати?

Чому в селі ріднім чужинцем я став?
Чом дехто тікає від мене щосили?
І цвінтар чому буряном зараста,
Зрівнялісь з землею могили?

Всіляке у нашему світі бува...
Та як мені внуку пояснити?
А поруч в костелі лунають слова
Про вічні Христові земні заповіти.

B. Ковальчук, Київ 2001 р.

ІІ СТРІЧА З КОЛЯДОМ І ЦЕРКОВНОМ МУЗЫКОМ

В неділю вечером 16 грудня в Клубі Научительским легніцькій кружок Стоваришина Лемків юж другій раз зорганізувал стрічу з “Колядом і Церковном Музыком”.

Рік тому така стріча одбыла ся в приміщенні Стоваришина завдяки діячам кружка, а головно Л. Возняка і П. Дзямбы.

Тогорічну імпрезу офіціально отворил Павел Дзямба – ведучий кружка, который привітал запрошеных гостей; ведучого Стоваришина Лемків – Андрия Кончу, хористів, діті і вшыткіх присутнých. Серед гостей были священники обох конфесій.

Перший виступил хор кружка С. Л. в Легниці під диригуваньом Д. Кобані. Хор заспівал: “Ой у Вифлеємі”, “Ген высоко”, “Дивная новина”, “Вселенная веселися”, “Народився Ісус Христос” і іншы.

Другим бил 24 особовий хор парафії греко-католицької з Пшемкова під диригуваньом М. Стухляк. Хор заспівал коляды: “Во Вифлеемі”, “Дивная новина”, “Небо і земля”, “Добрый вечер” і іншы.

Третій заколядувал хор парафії православной з Любіна. В програмі были коляды і пісні церковны, як: “Единородный Сыне”, “Херувимская” і іншы. Хором диригувал Олег Смолей.

На закінчыня своєго виступу заспівали вшыткім зображеным “Многая літа”.

На концерті мала быти група школярів – повіл вчытел лемківского языка Л. Возняк – але з причин хвороты не вшыткы могли ся зявіти і за то виступлят лем декотры. Л. Возняк розповіл о свої роботі з дітми. А тото што оповідал было барс інтересуюче і серце ся раділо. Но бо оповідал, же аж 38 діточок вчытся рідной мовы, вчатся вершыків, співанок і колядок.

Хор парафії православної з Любіна

Павел Креницкі декламувал вершы: “Бык і бача” П. Мурянки і “Співайте Лемкы” Я. Дудры”, а Ярослав Пласконь представил вершык “Лем бесіда нам осталася” І. Русенка. Оба хлопці збрали велькы оплескы.

На закінчыня стрічы в імени священників забрал голос о. Любомір Воргач з парафії православной в Легници. В короткій доповіди ствердил, же колядування выпало ліпше як попереднім разом. Треба погратульювати організаторам доброй ідеі перегляду коляд. Жычыл вшыткым доброго здоровя в Новыム Році. Остатнью коляду “Бог ся рождае” заспівали вспільно вшыткы участники стрічы.

В. Дзядик.

ІІ ЕУРОРЕГІОНАЛЬНЕ КОЛЯДУВАНЯ

В суботу 12 січня в римо-католицким костелі злоторийські власти міста зорганізували ІІ Еурорегіональны презентациі коляд.

Перегляд коляд в Злоторії одбывает ся юж кілька років. Початково імпрезу організовано лем для хорів регіону легницкого, а од минулого рока поширено о Еурорегіон і надано тій імпрезі нову назву: “Euroregionalne prezentacje kolęd” в котрий взяли участь рівнож хоры з Німеччыны і Ческой Республікы.

В тім році не было ансамблів з заграниці зо взгляду на велькы снігы.

Першый выступил 14-особовы хор кружка Стварицьнія Лемків в Легници під диригуваньем Дарка Кобані. Хор выконал коляды як: “Народился Ісус Христос”, “Ген высоко”, “Дивная новина”, “Вселенна веселися”, “Новая радіст” і іншы.

Другій колядувал Гурнічий Хор Мужскій з Любіна, котрий заспівал 8 коляд.

Остатній выступил місцевій хор вчительскій “Бакаларус” – господар Концерту.

На закінчыня хоры вспільно, під диригуваньем Ф. Косха, заспівали коляду “Ясна Панна”.

Хоц в Злоторії лемків ёст як на лікарство то і так акценты лемківскы і церковны мают ту часто місце.

В переглядах в минулих роках брал участь хор ансамблю “Кычера”, три разы хор православной парафії в Легници і два разы концертывал хор “ОКТОІХ” з Вроцлавя.

З того видно, же в Злоторії властиво розуміют екуменізм.

В. Дзядик.

**ЛЕМКОВІ З СЕЛА ДРАГОШВ
ГОРЛИЦЬКОГО ПОВІТУ
СЕМЕНУ АНТОНОВИЧУ ВАЛЕВСЬКОМУ**

на 90 років
татові, дідові і прадідові

Ми сьогодні тут зустрілісь,
Бо сьогодні свято –
Дев'яноста річниця
У нашого тата.

Тата, діда і прадіда
І тому богато
Дітей, внуків і правнуків
Прийшло на це свято.

Ми прийшли Вас привітати
У колі родиннім
І ще прийшло до Вас свято –
Це свято Великдень.

Мабуть, в Бога заслужили
Ви на таку ласку,
Що річниця Вам випала
На святую Пасху.

Ми Вам хочем побажати
За сто років жити,
“Христос Воскрес” заспівати
і Бога хвалити.

За те добро, що минуло,
І за те, що буде,
Щоб Вас доля не цуралась
Й шанували люди.

Дев'яносто. Пройшли роки.
І є що згадати:
Рідний край, ріки – потоки,
Зелені Карпати,

Рідну хату в Драгошові
Солом'яну стріху,
Де було доволі всього
І добра і лиха;

Прегонину серед схилів,
На горбі церковцю,
Де молитви посилали
Богу з паном отцем;

Одну війну, другу війну
І збори в дорогу –
Що то було пережито,
Звісно тільки Богу.

Покидали рідну хату,
Повітку, стодолу
І садочок біля хати
І гори, і доли.

І той приїзд до Хоролу
У годину ранню,
І прощання з сусідами
Під плачі – ридання.

І тут церкву на горбочку,
Що стоять і досі,
Що Ви самі збудували
На зібрані гроши;

Край богатий – Полтавщину,
Де степи широкі,
Де довкола обрій сивий
Скільки бачить око.

Потім доля закинула
Аж в Монастириська
І сказала не рипатись
Більше з того міста.

Ви послухалися долі
І тут зупинились,
Хату нову збудували
І в ній поселились.

Тут земля Вам усміхнулась
І радо привітала,
А пізніше тая земля
Колгоспною стала.

Та вона Вас не цуралась –
Ні орна, ні луки –
Ій були потрібні Ваші
Мозолисті руки.

І не страшні були грози,
Ні бурі, ні біди,
Бо довкола були завжди
Ласкаві сусіди.

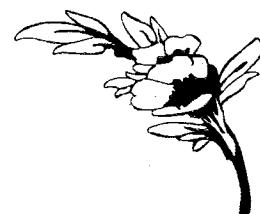
Дев'яносто – це вершина
У краї гористім,
На яку не завжди сходять
Навіть альпіністи.

Вам же вона покорилася,
Хоч стомились ноги.
Отож треба відпочити –
І дальше в дорогу.

Ми бажаєм Вам здоров'я,
Щоби була сила,
Щоби Вам ще покорилася
І вища вершина.

Сьогодні в Вас гідна дата,
Ніде правди діти,
Й ми усі бажаєм широ
Вам многая літа.
Степан Валевський

Івано-Франківськ (1989 р.)

глядають місця жыття, мешканя і роботы. Тай з трудом нашли село Тшмелю коло Хоцянова, пов. Любін. Достали барз знищены понімецкы будинкы.

Ой не любил Семан, Його Родина і іншы Білца́рьовяне той пісковой рівнины, а ищи барже комарів, якы в літні час барз докучали. Лем што мали робити? Треба было якоси укладати нове жыття на чужыні з надійом, же там все

не будут, же вернут до рідного села на Лемковину. Але такої можливости лемкам до гнес не дано. Лем декотры родины в трудах і болях вернули. А Семан і Евгеня повіли сой, же лемкы і на чужыні не пропадут. На выгнаню брали шлюб церківный і гнит побівшали свою родину діточками. Выховали четверо на велико свідомых патріотичных "выгнанців".

Близко 20 років тому Семан, Евгения і бівшіст юж дорослых діти поіхали за море. Там жыют, бо там легше економічно, національно, лем о Лемковині, о рідных горах все думают.

Зо Семаном позналисмесь од часу коли ём нашол кравецку роботу і замешкал в Любіні в 1956 року. До роботи кравецкой был тыж принятый Ваньо Возняк і він дуже мі оповідал о Семані, бо разом в Тшмелю мешкали. Пак ём одвиділ Тшмелю і Семана з Родином. Дос дуже зме радили о наші доли, а коли ём вернул до гір то приятельско писали зме до себе. Семан прагнул тыж вертати в гори і юж з зятьом Петром Канючок нашли хыжу в Высові. Плян єднак змінили, подумали іхати за море.

Коли появилось "НС", а в нім "ЛС" по 1956 р. Семан почав писати своі спомини, оповіданя ітп. Все писал на наші материнскі бесіді і так душевно, патріотично, же нераз мі сизы пхалися з оч і не лем мі. Но а як згадати "Смак долі" то тілько

свого серця Семан дарувал для нас і для будущих. Його жыття то приклад як любити вшытко рідне, як выховувати діточкы в своім обряді церковнім, в наші культурі і традицій. Згадайме, же Семан запалил оген на I-ші Ватрі в Чорні коло Устя, же барз радувался ансамблем "Лемковина", яку Він і Його Рідносельчане запросили і ночували в Тшмелю, коли зме концертавали по Західных Землях, де жыли і жыют наши выгнанці. Барз широ – сердечно нас гостили, лем там західні комари і нам докучали. Для ансамблю творив і дарував історичны пісні, а коли зас зачали зберати памяткы нашей культуры до музейной хыжы в Зиндранові то Семан од серця хотіл помагати і дарувал кус знимок і одягу жіночого. А на Ватрі в Бортнім одкупил колиску і дарувал ёй до музею в Зиндранові. Знаме, же любит читати музейный квартиральник "Загороду".

Завитал тыж Семан з братом Васольом на музейне свято лемківской традиції "Од Русаль до Яна" в Зиндранові.

Семан все был і єст барз гостинный, приятельский, доброзичливый. Такым был для нас і там в Ватерьлет на американскі земли, коли з братом Ваньом завитализме до нього в одвидини. Был тыж Семан і на Лемківскі Оселі за Торонтом в Канаді запалити там Ватру. Пішол кус моіма слідами, бо першє ватряне свято на ті оселі і я одкрывал разом зо знаным і славным артистом малярём Павлом Лопата родом з Пряшівщины. А помогали в тім знаны діяче з ОЛ Канады - Іван Оленич, Стефан Баюс і іншы.

О Твоім нелегкім жытю і діяню можнабы Семане дуже більше писати, лем "Загорода" то малый скромный часопис і остане лем того, што ся памятат.

Та і тото не довіри, же Ты ищи співаш в місци жыття в церковнім хорі Православной Церкви св. Николая, в які напевно 18. 02 того року співали Ті Многая Літа. І я , і моя родина так Ті жычиме: - "Створи Господи"..... і на дальше жыття дуже здоровля.

Фецьо Гоч з родином.

ДО ЮВІЛЕЮ 70 РОКІВ НАРОДИНИ ПАВЛА СТЕФАНОВСКОГО

В повоєннім житю і історії лемків в Польщі і в світі то широко знаний культурно-громадський і народний діяч, поет, зтнограф – музейник і оборонця прав лемків по акції “Вісла” о поворотах з вигнання в рідні гори і о зворот власності вигнаних, головно лісів.

Павел Стефановський народився 3 березня 1932 в селі Білянка, пов. Горлиці в селянській родині. Початкову школу закінчив в Ропиці. В рідній селі при родичах пережив войну, німецьку окупацію і перші роки по войні.

Страшна для Лемків акція “Вісла” в 1947 році виганяла з рідної хижки і землі Павла з родиною до воєв. Вроцлав.

В 1952 р. кінчить Технічний Ліцей Рільничої Механіки в Квідзині коло Гданська і зостає принятим на Виділ Рільничої Механіки Політехніки Варшавської. Єднак деякі життєві дороги і пляни Павла змінилися і од яри 1953 р. обняв роботу в Пресітові Раді Одділ Культури і Штуки в Олаві коло Вроцлава. Ту зостає покликаний до служби військової, в які командування посилається Го на військову офіцерську політичну школу в Лодзі, по якій офіцер – підпоручник в 1955 році обнимат роботу в Жаганю в Воєнні Часті полку танкістів, а пак заступник командира полку канонів.

Ту в околиць селах і містах познає дуже вигнаних лемків. В Зелені Горі організується в 1956 р. лемківський

актив до якого влучається молодий офіцер Павло. Зостає вибраний делегатом на I Зізд УСКТ в Варшаві. Всяди одважні виступляє в обороні вигнаних і часто дискримінованих лемків і домагається прав о них повороти. Хоць гомулковський час дал полегшання в політичних гноблинках нашої меншини то акція “Вісла” дальнє жила і на діяння Павла звернули увагу спеціальні служби. При кінці 1956 р. Павло звільниться з війська, замешкує в Зелені Горі, достає роботу і продовжує освіту в Технікумі Економіки Торгівлі для офіцерів резерви. Активні влучається в культ-освітнє діяння в Воєв. Правлінню УСКТ. А юж скорше одкриває здібність поетичної творчості. Бо юж на I Зізді в 1956 р. в Зелені Горі ищи в офіцерській мундурі розжалив вигнанців зворушаючими словами: - “Чого плачеш, брате лемку, / чого ты ридаєш?... Та як же мі не плакати, / як же не тужыти, / коли без рідної землі я не можу жыти! А інші слова: - ... “Сідит лемко на горбочку, / при своїй хатині. / В його хыжы чужы люди, / а він на чужыні.”

Все Ювиляря тягло до гір до рідного села і вернуло в 1959 р. При ГП УСКТ покликано Лемківську Секцію, в якій полнил функцію секретаря. Одновляє в горах к-о життя серед тих лемків, што вернули з вигнання. Творить Ансамбль Пісні і Танця. Єст головним організатором I-го Лемківського Фестивалю в Лосю в 1962 р., а за рік II-го в Устю Рускім в 1963 р. з одкриттям пам'ятника погиблім з Лемковини в борбі з німецьким окупантам. Ту в горах закладат родину з молодом учительком Марією родом з с. Высова, а позналися в зеленогірськім. Виховали двоє діточок, старший син Штефан, живе в США і молодша дочка Лідя, живе в Варшаві. Обоє мають висшу освіту.

Павло є ініціатором одкрытия музеїв в Білянці і Зиндранові в 1968 р. Зберат де лем може рештки

лемківського одягу, творить документацію фотографічну церкви і інших памяток з минулого життя лемків і записує давні пісні і танці. Йди на заході написал патріотичну штуку "Любов неволю ламле", а в горах видає збірник лемківських пісень, а пак книжочки своєї поеми.

Был первым головом Музейной Рады в Зиндронові. В 60-тих роках кінчил заочно студия етнографії в Вроцлаві з признаньем звання магістра.

В горах – в Команчи, Туринску, Лосю і Висові організувал колективи хоральны, музичны і танцовальны. Помагал в твореню Ансамблю Пісні і Танця "Лемковина", был яго членом і конференсійером в турне по Америци і Канаді.

Был спілорганізатором будовы памятника в Устю Рускім.

70-літні Ювилярь не одходить од музеїных трудів, в остатніх роках в Білянці в давні школі зорганізувал музей лемківських памяток. Ёст творцом Громадянского Кругу Лемків РДКЛ "Господар" і редактором бюллетину "Лемко". Помагал при будові памятника погиблым войскам в боях з німецьким окупаційними войсками в музеїні загороді в Зиндронові.

Житя і діяня Ювиляря Павла нелегко ширше описати в короткім дописі. Віриме, же Ювилярь буде автором цікавої книжки до той темы.

Ф. Гоч і Музейна Рада в Зиндронові.

МІСЦЕ ПРИ СТОЛІ

Так назвав свою книжку Нестор Репеля, яку видало "Стоваришиня Лемків" в Польщы. Книжку открыват статя автора "Жый так як я вчу, а не так - як я жью", а закінчує ся книжка статью Петра Мурянки "Нестор Репеля" де высвітлена біографія автора.

В книжці тридцять шість вершів на лемківски бесіді написаны автором от души. В вершах Нестора Репелы історія нашой трагедий вигнаня лемків з рідной землі. В них душевна біль за причинены кривды та любов до рідных Карпат, жаль за гробами предків, материнска любов за розшмареныма по світі дітми, гордіст за свое лемківске походженя і віра, же як не мы то нашы діти, внуки вернут на рідну вітцівську землю одродяти красу і велич нашей богатовіковой культуры.

Нестор в своих вершах розкрыват перед нами минувшину, чарівну красу природы нашего краю, любов до наших гір, верхів, полонин і потоків, звірів і птахів які чарували нас співом і радували в штоденний роботі.

Верши Нестора Репелы трудно читати без слез, бо мыслы летят ген далеко в нашы опустошены горы і чуеш голос предків з цмонтерных гробів; - вертайте, мы ждеме Вас.-

Автор народився 22 січнч 1923 рока в Білцареві на Сандеччині і ціле житя ділит гіркуту долі свого народу по днешний час.

Страшна друга світова война принесла нашему народу велике горе. Єдных гнала до Німец на примусовы работы, други ишли до ліса боротися з окупантом, а третих, што попали в руки гестапо, гнали в концлагеры і палили в Освенцімі. Страшно было жити в селі і по войні, бо докучали, нападали банды.

Меже тыма што глядали ліпшой долі і поратунку на сході был і Нестор Репеля. Але і ту было нелегко, бо край был знищений войном. По довгім поневірняю оселився в Амвроемівці Донецкой области на Україні де з женом

Стефаніом, синами, невістками, внуками і правнуками жые до гнес.

Читаючи вершы Нестора Репелы одчуваш його патріотизм і любов до свого краю і народу, котры поможут нашому молодому поколіню одчути гены предків, познати красу лемківської землі, дух народа, богатство нашої історії і культури.

П. Лем.

ТО БЫЛО КОЛИСИ

Віками в Бескідах Лемки проживали,
А днес там чорніє тін смутку, печали.
Більше там не шепчут закоханы пары:
“Я тя люблю, кохам!”, “О приход коханий!”
І пташкы небесны там си чвірінкали,
І зьвірятка лісны горы потішали.
А ясне сонечко съвітило і гріло,
А місяц і звізды всъміхали ся мило.
І любов шептала: “Як то файні жыти
Во тых то Бескідах, понад вшытко в съвіті.”

То было колиси. Своіма верхами
Шуміли Бескіди днями і ночами.
І тым своім шумом потішали жытя,
І люди, і зьвірів, птахів, траву, квітя.
А днес того міле, кохане і файнє
Поросло забытьом, смутком занедбане.
Не шепчут коханы той любви горячої.
І травом заросли вшыткы стежкы нашы,
І зьвірі поглухли, і затихли пташкы.
І верхы Бескідів не шумят си лісом.
Бо ніт там юж того, што было колиси.

Нестор Репеля

ПЛАНЕТНИКИ

Выдатный поэт лемко Петро Трохановский, або як часто ужыват Петро Мурянка, збогатив нашу літературу юш четвертом книжком своїй поезій “Планетники” видану “Стоваришињом Лемків” в Польщі. Автор заміст вступного слова пише: ...“сут то давны і новы вершы”.

Поезія Петра Мурянки шыроко знана не лем нам лемкам але і полякам та другим національностям на мову яких переведені його вершы. Патріотичны з філосовським уклоном вершы Петра Мурянки в “Планетнику” заставляют нас задуматися на перший погляд над простыми річами, а на самом ділі мають глибокий зміст.

Зачынатася книжка вершом “Серед дорогы” де автор розкрыват свою болячу душу за споневіряний наш рідний край. Верш “Нич мине ніч” поверват нас в дитинство пережыте в наших горах і вічну тугу за нима. Любов і туга за рідним селом Білцярева в вершы “Серце і рука”.

Невинно замученым лемкам в концтаборі присвячений верш “Явожно”, який не мож читати без зворушиня.

Брату Желемові намогильний спів присвячено сім пісень, якы розповідають про вірного сина Лемковини, якому на жаль не судилося быти на “Ватрі”, на “Русалях” в Зиндранові, на “Поетичній Осени”, та в ріднім селі Вапенне.

Закінчується книжка вершом “Планетники”, або слово о выставі “Єдно серце Віктора Сандовича” де в дванадцетих розділах “Виджыня” иде мова о мученику, о долі нашого народа, де філосовським словом розкрыват глубину познання пережитого і вселят віру в безсмертне жытия на наші рідні землі.

Символічны ілюстрацыі збогачают книжку духовностю нашей культуры. Книжка Петра Мурянки “Планетники” поможе нашему молодому поколіню ліпше осмыслити нашу минувшыну і заняти гідне місце в днешній дійсности.

П. Ластівка.

ЯВОЖНО

На кістю народу мого
на плодотворним фосфорі
виріс ліс
березовий

Конарі квітньом зелены
проречте слово

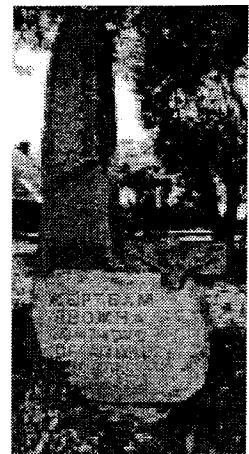
Шумом без вітру промовте
тишином без шуму
словом без слова повіджте
як тут було

Адже з той землі роснете
з того фосфору
і знаєте тайну неєдну
што незнаньом болить

ци то заправди так было
же аж і ту не клячали

Жебы і мы - іх синове
в недрах матери іщи
на західнім піску
клячати не знали

Березы білы од стыду
шуму молчаня
молю ся до вас (не за вас)
хвильом дознаня

Не ношу жалю в собі
уж до никого
Адже никого над нами
Окрем Бога

На слезах народу мого
на плодотворній солі
виріс ліс
сосновий

Ой, сосни, сосни
такы сте выросли

На солі народу мого

Слова вродили ся в
явожнянським лісі,
записаны дома –
в ярі 2001 рока.

Петро Мурянка

12 – ТИЙ ВІЛЬХІВСКИЙ КЕРМЕШ

Ци буде?, бо загрожений.

Село невелике, але дос
широко знане на Дуклянщині.
Жиочі ту родини переживають
вішеляки турботы, а біда бо
долги роки дорога до
Вильхівце ненаправляна, а в
уряді Гміни в Дукли фурт
одповідають єднаково, же неє
гроши. А в селі мame
організувати юж 12-ту цикаву
імпрезу в тім районі
Лемківщины.

Першими організаторами
того свята в 1991 р. були діяче
Карпатского Товариства –
Келбасінський Тадеуш і Вельоха

Анджей, голова КТ в Варшаві. По них перенял tot труд парох
Юлиян Кравецький разом з Радом Парафільном і через 10 років
свята переходили успішні, бо о. Юлиян майже вшyтко на час
приготувлял. Крім того провадил ремонти і одновлиня
знищеної війном і по войні нашої Церковки. За його стараньом
достализме з музею в Ланцуті іконостас з 1730 р., дуже
знищений, який треба було одновляти.

О. Юлияна перенесли аж до воєв. Ольштинського, а на його
місце приділено нового пароха Яна Нагача. О. Ян обіцял, же
перейме дальнє організування кermeshovих свят і буде вшyтко
проводити так як було до того часу. Але так ся не стало.
Покликал до діяння нову церковну Раду, а в справі імпрезы -
кermeshунич незроблено, бо не зложено в часі документів до
власти вимаганих урядово і організаційно, жебы достати
фінансову поміч. Хоц єст то свято мож повісти барже церковне,
но ма оно для лемків і культурове значення. При святі сходяться
наши людоњки розметаны і в краю, і по світі. Приїзджают

давни жытлі тёго села з выгнаня на Захід Польщі, з України, а також з Америки, Німеччини і інших заморських і західних європейських країв. При такі нагоді сут зворушливи спомини часто з сызами в очах. А потім пишут жалібны листи в радости, же були в ріднім селі і в рідных горах, і чекают, же за рік зас приїхають на наступне торжество. В листах згадують, же кожда новина з рідного села то для-ных велике лікарство для здоровля і радости. Барз чутливо згадують старши віком, котры были на перших святах – кermешах. І я памятам як цілували церкву і землю, і хрести на цмунтеры при гробах похороненых рідных.

XII – те свято плянуєме в тім році 25 – 26 мая як даме рады выстаратися о поміч, запросити колективы і приготовитися на час організаційні.

Прикро, же новий священник о. Ян захворіли дос поважні, лікуються в шпитали і незнаме ци до свята выздоровюють і вернут до своїх церковных обовязків на час свята – кermешу. Маме надію, же потрібну поміч приділят нам перши організаторы з Товариства Карпацкого. Нам самим трудно, бо газдівки тяжко лишати і іздити за вшытким, а ищи в весняный час, як зачнутся польовы господарчи роботы.

В таких обставинах боимеся, же 12-го свята небуде. Лем треба жыти добром надійом.

Та хоц коротко хочеме зацікавленых запознати з програмом минулого 2001 року, же запрошеноых было до концертовой части аж 7 колективів – по єднім зо Словакії і Україны, а 5 з Польщи: “Древутня” з Любліна, “Серенча” з Горлиц, Зберана капеля з Команчи, капеля “Вильшня” з Полян і польский хорально-музичный колектив “Любатовяне” з Гмінного Осередка Культуры - Івонича Здрою.

Были і конкурсы, еден на файну лемківску співанку. На закінчнія свята била удана забава, на які грала і співала капеля “Саба” зо Словакії.

Як буде свято 25-26. 05. 2002р. даме ищи знати.

Николай Габло

ПОСМЕРТНЫ СПОМИНЫ

Мария Михалյук

вродила ся 10 вересня 1944 рока в Смереківці як наймолодша з діти Йоана і Марты Лукачынів. О три роки пізніше маленьким дівчатком виїжджає з родичами і цілом Лемковином до “ліпшого світа”. Депортацийны

власти оселяють іх в Радванові коло Кожухова. Там переходит мамине дітиньство. По скінчнію Педагогічного Ліцею в Новій Солі в 1963 іде вчыти до школі коло Радванова. О пару років пізнійше керівник школи з Бронішова радит Мамі зачати студя. Так то през пят років вчыт інших і вчыт ся сама. В 1973 році виходить за муж за Йоана Михалյка з Гладишова. А в 1975 кінчыт студя на Університеті Міцкевича в Познані зо званьом магістра математыкы. Потім переносит ся з мужем до родичів, котры пару років перше вернули в горы. Лем же не до рідного Смереківця, бо там никто на Лемків не чекал. До Гладышова, де по зданю газдівки на заході, мусіли купити (!) собі нову господарку.

Зачынат ся штоденне жыття. Тяжке, бо на Лемків барз криво ся смотрят. Як на ворогів і непотрібне съміття, хоц они вертают лем на свое.

Мама вчыт в гладышівской школі математыкы, на съвіт приходяте діти, ставлят ся нова хыжа, заняти ся треба тіж газдівком. Не легке то жыття, а і так все находит в ним час для родины. През остатні два роки вчыт ищи украінського і лемківского языка. Тішыт ся же діти в школі радят съміло по свойому, же витают ей “Добрый ден”. Лем же сут і такы “приятеле” которых тово барз болит; находят ся медже нима і нашы люде...

Несподівано для нає вшыткых, 28 жолтня 2001 рока Мама одходить з того нашого земского сьвіта. Одходить, а і лышат ся в серцях тих котрих вчыла, з котрыма жыла, з котрыма разом не раз плакала і ся тішыла.

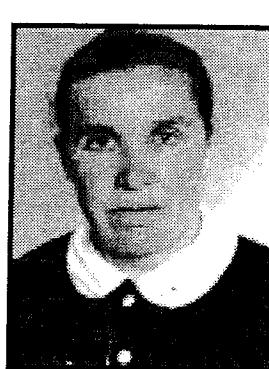
За то як даколи засьвітите за Маріюм сьвічку в церкви, спомнійте ей слова: "Мольте ся і шануйте ся взаимно. Того нам треба". Памятайте, то преці так недуже.

Сын Петро.

Од редакції "Загороди", яку Покійна Марія любила читати, ширы співчутя Родині, а о Пок. наші патріотичні лемківскі учительци най остане серед нас ВІЧНАЯ ПАМЯТЬ.

ЛИШАЮТ НАС РІДНЫ СТАРУШКИ

Не о вшыткых знаме і трудно о них писати. Але ту близко в Тильові на Дуклянщині остатнім часом одишли на все до вічности в високім віку жыття ЕВА ГОЛЮТА і ВАСИЛЬ СУДЯ. Можна повісти, же були щасливі, бо своє жыття пережили в рідних горах і ту похоронені в ріднім селі. Але кус о Покійных.

ЕВА ГОЛЮТА з дому Білиця народжена 1907 р. померла 2. 06. 2001 р. на 94 р. жыття. Як молода дівчина пережыла I світову войну коли австрійські войска спалили село і жытлі Тильовы мусілі блукатися по селах і містах австріяцкой монархії, так як описал спогады в скороченю П. Кирпан поміщені в "Загороді" н-р 29. По войні Тилівські родини вертали до спаленого села і як могли будували хыжы і одновляли жыття.

В 1928 р. пок. Ева вишла замуж за Николая Голюту родом з села Зиндранова. Виховали 3-х сынів: Ваня, Василя і Феся. Вшиткы родинно трудилися на невеликі гірські господарци і до войны, і в часі німецкой окупациі і по другі войні, котра принесла гірши болі і раны як перша война. Покійні Еві з родином пощастилося охоронити перед выселеньем на схід в

1945 – 46 роках. А на село в тім часі нападали ріжны рабунковы банды, же жыття цілый час было загрожене. Тай в зимі 1946 р. в Тильові ближе незнаны банды спалили 12 хыж серед яких і господарство Голютів. То хыбаль спричинило, же в акції "Вісла" в 1947 р. Еву з родином не выгнали на захід. Але ждала цілу родину тяжка робота в будові новой хыжы і одновлиню господаркы. Остатні рокы покійной емериткы були юж легшы і нормальны хоц муж Николай помер о 10 років скорше і доживала старіст при синах.

Знам покійну Еву довгы рокы і з жальом і смутком ишол ём на цмунтір в Єй остатню дорогу. Была все доброзичліва, гостинна і барз згідні жыла з сусідами і з кождым, бо вшыткы Єй знакомы повідают, же з никим в жытю ся не сварила, а помогала кождому як могла. Такий характер правдивой лемкыні вартат наслідувати. А додайме, же сынів од дітины вчила рідной бесіди і любови до свого.

СУДЯ ВАСИЛЬ

Народився в селі Тильова на Дуклянщині 22. 05. 1902 р. в селянскі родині. Помер 16. 01. 2002 р., до 100 років Його жыття бракло лем 3 місяці. То високий вік якого недуже люди доживають. А Пок. Василь пережыл дві світовы войни і до остатніх днів жыття юж хворый старушок лежал при добре памяти. Любил з кождым бесідувати і оповідати

о вшыткім што пережыл од молодости в роботах на господарци. Было ІХ 6-ро діти, 5 сынів і лем єдна сестра. Коли розгоріла І-ша світова война в 1914 р. Пок. Василь ма 12 років. Як австрійско – мадярски войска спалили село то родина глядала жыття на Словачії і Мадярах, бо хыжа Судьова такоже згоріла.

Вертали до села по близко півтора року лем юж не до родинной хыжы. В тяжких трудах ставили нову як і іншы селяне. Братя і сестра помогали родичам як могли. По І-ші войні 2-ох старших братів виїхали до Америки, а двох (єден

молодший од Пок. Василя) до Канады. Дома uestали лем двоє з сестров. Вшытки 4-ох братів юж померлискорше в світі, а цікаве, же 3-х братів пережили понад 100 років.

Завитала зас II-га світова война і німецька окупація, а по войні виселення на Схід. Сестра з родином мусіла лишити рідне село і юж померла на Україні. А Пок. Василь якоси остал, бо пояснювал, же піднял стараня іхати до братів в США і Канаді. По войні на село Тильову нападали ріжни банди і в 1946 р. зас спалили хыжину. Тай нелегко треба було ставити нову, жебы жыты і газдувати, бо спалиня хыжы якбы уратувало Пок. Василя од выгнання в акції "Вісла" 1947 р., або і то, же в 1939 р. помогал польським офіцерам переходити границю з Польщі на Мадяри.

Жыття родинне Пок. Василя тых не было легке, бо чомси не было згідне з першом женом. Не мали діточок. Пак звязал дальше жыття з другом родом од Дуклі. Виховали 4-ро діточок – двоє дівчат і двох синів.

Пок. Василь николи некрыл свого лемківського роду і николи не ганьбился материнської бесіди – до кінца жыття.

В ДАВНІ НАШІ ЦЕРКОВНІ ТРАДИЦІЙ НАЙ ОСТАНЕ О
ПОКІЙНИХ
ВІЧНАЯ ПАМЯТЬ.

Ф. Гоч

ХОМИК ВАСИЛЬ НЕ ЖЫЄ

Остатній ден перед одданьом до друку той "Загороди" – достализме телефонічне повідомлення зо Львова, же несподівано помер 31. 03. 2002 р. знаний нам поета, учитель і культурово-освітний діяч ВАСИЛЬ ХОМИК (Тирпакович) родом з с. Мисцова.

О жытю і творчости Покійного напишеме бівше в наступнім номері квартального.

Редакция.

POLITYKA WIADZ WOBEDZ LUDNOŚCI UKRAIŃSKIEJ W POLSCE w latach 1944 - 1989

Pod takim tytułem ukazała się książka Romana Drozda wydana w 2001 r. Poniżej drukujemy fragment dotyczący kwestii lemkońskiej.

Kwestia lemkońska

Po 1956 r. ożyła kwestia lemkońska, a ściślej rzecz ujmując, określenie tożsamości narodowej Łemków. Ich deportacja w ramach akcji "Wisła" na ziemie zachodnie i północne odbyła się w momencie, kiedy nie wszyscy z nich mieli ukształtowane poczucie przynależności narodowej. Osiedlenie ich w rozproszeniu w środowisku polskim spowodowało, że zaczęli odczuwać swoją odrębność, umacnianą nie tylko innym językiem, obrządkiem, tradycją, co przede wszystkim niechęcią polskich sąsiadów. Część Łemków uznala się za Ukraińców. Sprzyjała temu bliskość językowa, kulturowa i wyznaniowa z Ukraińcami, a zwłaszcza wspólne losy. Do tego część Łemków już wcześniej reprezentowała ukraińską przynależność narodową, co stymułowało innych do przyjęcia opcji proukraińskiej. Wśród niektórych jednak Łemków odzyskał, w zmienionej formie, ruch moskofilski. Zauważono skompromitowaną wydarzeniami powojennymi ideę jedności z narodem rosyjskim, na rzecz lemkońskiej odrębności narodowej (opcja prolemkowska), mającą czasami antyukraiński charakter. Wśród badaczy, jak i samych Łemków, trwa obecnie spór o to, czy głoszenie przez niektórych Łemków swej odrębności narodowej było wynikiem działalności służb specjalnych, czy też procesem samoistnym(623). Na podstawie dostępnych materiałów można stwierdzić, że służby bezpieczeństwa prowadziły rozpoznanie środowiska lemkońskiego ze szczególnym uwzględnieniem opcji prolemkowskiej, jednak trudno ocenić, na ile opcja ta była przez nie inspirowana. Niemniej część Łemków obrała własną (łemkowską) opcję narodową. Sprzyjało temu wspomniane już poczucie odrębności oraz brak styczności z wielką kulturą ukraińską, a także potoczne określanie się tej ludności, bez oznaczenia narodowego, Łemkami bądź Rusinami. Poza tym niechęć Polaków do Ukraińców powodowała, że dla części osób wygodniej było podawać się za Łemka.

Do rozpowszechniania się opcji prołemkowskiej przyczyniła się także postawa niektórych działaczy łemkowskich związanych z UTSK. Odniesienie porażki na polu masowych powrotów ludności, a do tego posądzenie o nacjonalizm spowodowało, że zaczęli oni szukać innych sposobów realizacji tego zamierzenia, zwłaszcza powrotu. Taką możliwość widzieli w uznaniu przez władze ludności łemkowskiej za mniejszość narodową. Gdyby tak się stało, władze nie mogły uzasadniać jej deportacji koniecznością walki z UPA, posądzać o nacjonalizm ukraiński. Stanęłyby przed koniecznością naprawienia wyrządzonej krzywdy niewinnej ludności, czyli zgodzić się na powrót. Tak też sprawę oceniała Służba Bezpieczeństwa z województwa wrocławskiego. W sporzązonejściśle tajnej notatce informacyjnej dla wicedyrektora gabinetu MSW stwierdzono: "Naszym zdaniem działalność nacjonalistycznie nastawionych elementów za powrotem na dawne miejsca zamieszkania nie zakończyła się. Chcą oni do celu dojść okrężnymi drogami. Dlatego teraz starają się stworzyć dogodne warunki do ponownego wystąpienia z żądaniemi za powrotem. W tym celu prowadzona jest wśród Łemków agitacja za utworzeniem samodzielnej łemkowskiej organizacji społeczno-kulturalnej. Zaznacza się, że akcja za powrotem na dawne miejsca zamieszkania dotyczyła prawie wyłącznie Łemków. W agitacji w sprawie utworzenia samodzielnej łemkowskiej organizacji społeczno-kulturalnej stawiany jest motyw odrębności narodowej Łemków. Podkreślone jest też, że tym oddzieleniem chcą się Łemkowie odzegnać od nacjonalizmu ukraińskiego. Łemkowie twierdzą, że nigdy nie popierali działalności UPA, a o ile jaki Łemko był wzmieszany w nią to pod przymusem. Tego rodzaju twierdzenia mają gorących zwolenników w ludziach, którzy faktycznie z UPA nie mieli nic wspólnego, wygodne są również dla ludzi, którzy byli zaangażowani w tę działalność. [...] Agitatorzy za powrotem na dawne miejsca zamieszkania, a obecnie propagatorzy "odrębnosci" zdają sobie sprawę, że pozwolenie założenia samodzielnej łemkowskiej organizacji społeczno-kulturalnej będzie równoznaczne z uznaniem narodowej odrębności Łemków. Jednocześnie będzie to przyznaniem, że Łemkowie faktycznie nie mieli nic wspólnego z działalnością UPA. Byłaby to dogodna sytuacja do ponowienia żądań powrotnych".

Przypuszczano także, że część działaczy łemkowskich może szukać rozwiązania sprawy powrotu w oparciu o Rosyjskie Towarzystwo

Społeczno-Kulturalne, gdyż przewodniczącą oddziału tego towarzystwa we Wrocławiu została, znana ze swej agitacji za powrotem i wyodrębnieniem narodowym Łemków, Konstancja Trochanowska (624). Dodajmy, że tym sposobem działacze ci zbliżyli się do opcji prołemkowskiej, za co przez część Ukraińców zostali uznani, jak i zwolennicy odrębności narodowej Łemków, za separatystów.

W 1958 r. zawiązał się Tymczasowy Komitet Społeczno-Oświatowy Rusinów - Łemków, który podjął działania na rzecz powrotu i uznania ludności łemkowskiej za mniejszość narodową. Na ręce I sekretarza KC KPZR N. Chruszczowa wysłano list z prośbą o pomoc w rozwiązaniu sprawy powrotu, a do I sekretarza KC PZPR W. Gomułki list oraz deklarację wspomnianego komitetu(625). W deklaracji napisano: "Rusini-Łemkowie podejmowali wiele kroków, mających na celu przekonanie władz PZPR i rządu PRL, że UTSK w Polsce nie może na żadnym odcinku życia społeczno-kulturalnego reprezentować Rusinów-Łemków. Nie przyznawanie praw mniejszości ruskiej w Polsce, nie danie jej praktycznie możliwości społeczno-kultuarnego działania oraz obrony swojej narodowości przed działalnością ukraińskich nacjonalistów sprzyja rozwijaniu działalności różnych nacjonalistycznych nawet zagranicznych ugrupowań [...] Wierzymy, że po głębszym zaznajomieniu się z problemem ludności rusko-łemkowskiej w Polsce, kierownictwo PZPR powieźmie odpowiednie decyzje w kierunku uznania Rusinów-Łemków za mniejszość narodową w pełni zrównaną ze wszystkimi obywatelami Polski Ludowej". [...]

Niemniej pojawienie się zagadnienia łemkowskiego wymusiło na władzach i ZG UTSK zajęcia się tą sprawą. Była ona rozpatrywana 11 sierpnia 1958 r. na posiedzeniu Komisji KC PZPR do Spraw Narodowościowych.

Przedstawiciele ZG UTSK w przygotowanym referacie dotyczącym zagadnienia łemkowskiego stwierdzili, że: "szczególnie wśród ludności łemkowskiej zamieszkałej na terenie woj. zielonogórskiego, wrocławskiego i rzeszowskiego występuje zjawisko swoistego separatyzmu, zmierzającego do oderwania Łemków od ludności ukraińskiej, a tym samym zmniejszenia wpływu oddziaływania na tę ludność UTSK". [...]

Proponowano, aby aktyw UTSK w swej pracy uwzględnił regionalną kulturę łemkowską, wprowadzał do repertuaru zespołów łemkowskich pieśni, tańce, wiersze, baśnie i humor. Redakcji "Naszego

Słowa" zalecali opublikowanie cyklu artykułów o łączności Łemków z narodem ukraińskim oraz pozyskanie korespondentów do "Łemkiwskiego Słowa", (nazwa strony w NS), wzbogacenia jego szaty graficznej i umieszczania ciekawych dla Łemków materiałów(628).

[...] 17 maja 1959 roku. Redakcja "Naszego Słowa" zorganizowała we Wrocławiu naradę łemkowskich korespondentów piszących do "Łemkiwskiego Słowa" w celu opracowania metod dotarcia do szerszego kręgu czytelników wśród ludności łemkowskiej. Postanowiono, że "Łemkiwskie Słowo" będzie więcej drukowało materiałów dotyczących historii Łemkowszczyzny, życia Łemków i ich potrzeb. Będzie zamieszczano artykuły popularyzujące folklor łemkowski oraz nadal wyjaśniało Łemkom potrzebę skupienia się dookoła UTSK, uczestniczenia w działalności zespołów artystycznych, a także wysyłania dzieci na naukę języka ojczystego (632). Tego typu narady odbywały się również w latach następnych.

Wnioski z tych narad oraz ze spotkań A. Sława z działaczami łemkowskimi (11 i 21 listopada 1959 r.) zostały następnie wykorzystane przez Komisję KC PZPR do Spraw Narodowościowych do opracowania dalszych metod pracy wśród Łemków. Działacze łemkowscy postulowali powołanie regionalnej organizacji łemkowskiej lub specjalnych komisji do spraw kultury łemkowskiej przy wojewódzkich radach narodowych. Komisja zaproponowała jednak inne rozwiązanie, które zostało zawarte w jej wnioskach w sprawie pracy społeczno-kulturalnej wśród ludności łemkowskiej z 21 listopada (633). Stało się ono wyznacznikiem dla ZG UTSK kierunku pracy w kwestii łemkowskiej. Zalecono w nich powołanie Sekcji ds. Rozwoju Regionalnej Kultury Łemkowskiej, której zarząd miał być składową częścią ZG UTSK.

Do jej kompetencji należało głównie:

- pielęgnowanie regionalnej kultury łemkowskiej,
- zbieranie folkloru i współdziałanie z odpowiednimi placówkami państwowymi w celu ochrony zabytków kultury,
- organizowanie wyjazdów zespołów artystycznych do środowisk ludności łemkowskiej,
- ukazywanie tradycji wspólnych walk z narodem polskim przeciw okupantowi oraz upamiętnianie miejsc związanych z tymi walkami,

- ścisłe współdziałanie z wydziałami kultury rad narodowych dla zabezpieczenia rozwoju wszelkich form działalności kulturalno-oświatowej w środowisku łemkowskim.

Sekcja mogła powołać łemkowskie kolegium redakcyjne w celu współpracy z redakcją "Naszego Słowa" oraz dostarczać materiały do "Łemkiwskiego Słowa" i prasy polskiej. Komisja zastrzegła jednak, aby zarząd sekcji rozwijał działalność w kierunku stabilizacji ludności łemkowskiej na ziemiach zachodnich.(634). Dodajmy, że władze nie zamierzały tworzyć odrębnej organizacji łemkowskiej. Powołanie jej nie było władców potrzebne, gdyż wymagałoby usprawiedliwienia się przed Łemkami z wysiedlenia ich w ramach akcji "Wisła". Separatyzm łemkowski był potrzebny do rozbicia społeczności ukraińskiej. Oderwanie bowiem Łemków od Ukraińców znacznie sprzyjało procesowi polonizacji tych pierwszych i osłabiało ostatnich. 4 grudnia 1959 r. odbyło się w PWRN w Rzeszowie posiedzenie komitetu organizacyjnego Sekcji ds. Regionalnej Kultury Łemkowskiej. Wzięli w niej udział przedstawiciele MSW, partii i władz wojewódzkich, a także ZG UTSK i "Naszego Słowa". Powołano wówczas Tymczasowy Zarząd sekcji na czele z Michałem Dońskim oraz kolegium redakcyjne "Łemkiwskiego Słowa" w składzie: M. Doński, Paweł Stefanowski i Dymitr Perun. Ustalono, że zarząd, działając przy ZG UTSK będzie miał zapewnioną samodzielność w sprawach kultury łemkowskiej, a udział Łemków w działalności sekcji nie zobowiązuje do członkostwa w UTSK. Poza tym uznano za słuszną koncepcję, aby kolegium redagowało "Łemkiwskie Słowo" przy zachowaniu fonetyki łemkowskiej, a także wydawania w przyszłości czterostronicowego dwutygodnika łemkowskiego (635). 12 grudnia 1959 r. na posiedzeniu Prezydium ZG UTSK powołano zarząd sekcji na czele z M. Dońskim. W jego skład weszli także: Teodor Kuziak, Stefan Makuch, Jarosław Merena, Jan Madzik, Mikołaj Mochnicki, Grzegorz Pecuch, Jarosław Polański, Bogdan Siokało, Paweł Stefanowski i Teodor Fedak (636).

Sekcja rozwijała swoją działalność wśród ludności łemkowskiej głównie na terenie powiatu gorlickiego. Rozwinął się tam amatorski ruch artystyczny propagujący kulturę łemkowską. Wyróżniały się kierowane przez P. Stefanowskiego zespoły pieśni i tańca z Bielanki i Komańczy. Powstały kółka dramatyczne w Bielance, Bartnem i Wyssowej. Utworzono wędrowną bibliotekę i punkty biblioteczne, organizowano odczyty i prelekcje oraz imprezy okolicznościowe, a w 1962

r. festiwal łemkowskiej pieśni i tańca. Zbierano także łemkowski materiał folklorystyczny (637). Znany miejscowy działacz Teodor Gocz utworzył w Zyndranowej muzeum - chatę łemkowską, a P. Stefanowski w swoim domu izbę łemkowską. [...]

Jednak działalność sekcji, poza rozwojem kultury łemkowskiej, szła także w kierunku tworzenia własnych ogniw, co zostało odebrane przez ZG UTSK jako budowanie struktur organizacji łemkowskiej. Obawy te nie były bezpodstawne. Świadczy o tym projekt regulaminu pracy sekcji, w którym określono strukturę władz, prawa i obowiązki członków oraz źródła finansowania. Poza tym ani razu nie wspomniano o jedności narodowej z Ukraińcami, a słowo "ukraiński" w ogóle nie wystąpiło(639).

Na taki projekt regulaminu nie przystał ZG UTSK, nie opracowując jednak własnego. Dlatego sekcja przez następne dwa lata pracowała bez takiego regulaminu, co przyczyniało się do powstawania nieporozumień między kierownictwem sekcji a Prezydium ZG UTSK. Dopiero 3 marca 1963 r. ZG UTSK opracował i zatwierdził taki regulamin. Podkreślono w nim, że zadaniem sekcji jest wcielanie w życie postanowień statutowych UTSK wśród ludności łemkowskiej. Ograniczono liczbę członków sekcji do 9 i to wybieranych spośród członków UTSK (640). Mimo, że ZG zabronił działaczom łemkowskim tworzenia struktur własnej organizacji, to jednak nie porzucili oni takiej myśli, a nawet podjęli konkretne w tym kierunku działania. M. Doński zwrócił się do PWRN w Rzeszowie z prośbą o przyjęcie sekcji pod opiekę Wydziału Kultury. Poza tym opracowali statut Towarzystwa Miłośników Kultury Łemkowskiej i 29 listopada 1963 r. wystąpili z wnioskiem do Komisji ds. Narodowościowych przy KW PZPR w Rzeszowie o wyrażenie zgody na działalność tej organizacji. Zgody takiej nie otrzymali(641). Działania te spotkały się ze stanowczym sprzeciwem Prezydium ZG UTSK, czemu dał wyraz w swym wystąpieniu na III zjeździe UTSK (29 grudnia 1963 r.) jego przewodniczący Konstanty Łaszczuk, nazywając je "separatywnymi tendencjami"(642).

Ostatecznie 18 września 1965 r. ZG UTSK zmienił skład osobowy zarządu sekcji, powołując do niego umiarkowanych działaczy łemkowskich (T. Gocz, I. Kosarewicz, S. Wanca, G. Pecuch, I. Myrna, W. Romaniak, D. Dawid, J. Polański). Z czasem działalność sekcji zamarła. W lutym 1967 r. ukazał się w "Naszym Słowie" list otwarty

Pawła Stefanowskiego do ZG UTSK, w którym jasno określił przynależność Łemków do narodu ukraińskiego, podkreślając jednocześnie potrzebę zachowania i rozwoju kultury łemkowskiej(643). Z kolei M. Doński po wyjeździe w 1972 r. do USA miał stwierdzić, że jego działalność na rzecz "separatyzmu łemkowskiego" była inspirowana "wyraźnymi nakazami wyższych urzędników MSW"(644).

623 Patrz m. in.:a. Kwilecki, Łemkowie..., op.cit.; W. Szost, Łemkowie - mięsza, ne chotily myrytisia z nacjonalnym nebutiam, "Ukrainyj Almanach 1996", Warszawa 1996, s. 69; J. Żurko, Łemkowie - między grupą etniczną a narodem, [w:] Mniejszości narodowe w Polsce, pod red. Z. Kurcza, Wrocław 1997.

624 AMSWiA, MSW-II, sygn. 921. Ścisłe tajna notatka informacyjna zastępcy komendanta wojewódzkiego MO ds. Służby Bezpieczeństwa we Wrocławiu ppłk. B. Jedynaka dla wicedyrektora gabinetu Ministra Spraw Wewnętrznych dotycząca działalności ludności ukraińskiej na terenie woj. wrocławskiego z 12 marca 1958 r.

625 APZG, PWRN, sygn. 642. Sprawozdanie PWRN w Zielonej Górze z zagadnień ludności ukraińskiej za I półrocze 1958 r. [b.d.]

628 Ibidem. Referat na posiedzenie Komisji KC PZPR do Spraw Narodowościowych pt.: "Zagadnienia Łemków w całokształcie działalności UTSK w Polsce" z 11 sierpnia 1958 r. 632 "Nasze Słowo" nr.22, z 31 maja 1959 r.

633 "Nasze Słowo" nr. 51, z 20 grudnia 1959 r.

634 AAN, KC PZPR, sygn. 237?XIV-138. Wnioski Komisji KC PZPR do Spraw Narodowościowych z listopada 1959 r. ; P. Madajczyk, Mniejszości Narodowe a Październik 1956 r., "dzieje Najnowsze" 1995, nr 1, s. 103.

635 AZUwP, ZG UTSK. Protokół z posiedzenia Komitetu Organizacyjnego Sekcji ds. Regionalnej Kultury Łemkowskiej z 4 grudnia 1959 r.

636 Ibidem. Protokół z posiedzenia Prezydium ZG UTSK z 12 grudnia 1959 r.

637 Ibidem. Sprawozdanie Zarządu Sekcji ds. Rozwoju Regionalnej Kultury Łemkowskiej za II półrocze 1960 r. z 26 marca 1961 r.

639 AZUwP, ZG UTSK. Projekt regulaminu Sekcji ds. Regionalnej Kultury Łemkowskiej z 1960 r.

640 Ibidem. Regulamin pracy Sekcji ds. Regionalnej Kultury Łemkowskiej z 3 marca 1963 r.

641 Ibidem. Sprawozdanie komisji powołanej przez Prezydium ZG UTSK do zbadania działalności M. Dońskiego, P. Stefanowskiego i T. Gocza z 1972 r.

642 "Nasze Słowo" nr 1, z 5 stycznia 1964 r.

643 "Nasze Słowo" nr 9, z 26 lutego 1967 r.

644 M. Truchan, Ukrajinci w Polszczi ..., op.cit., s. 311-312.

MADONNA Z PANISZCZEWA

Nie ma już cerkwi
nie ma już twojej wsi
Ludzi jak bezpańskie psy
wypędzono
W korzeniach cmentarnych lip
zostały kości
dwudziestu pokoleń
Na ołtarzu święte ikony
Hospody pomiluj
Hospody...

Z drewna cerkiewnego
zbudowali stajnię dla bydlątek
I nigdzie nie było miejsca
dla Ciebie z Dzieciątkiem

Madonna z Paniszczewa
bezcerkiewna
bezwioskowa
wróć do nieba
tu nie jesteś już
nikomu potrzebna

Andrzej Potocki

ЛИСТИ

Слава Ісусу Христу!

Вчера быв єм в Паньцовой Олі і она мі дала 3-й нр “Загороды”. Моя дівка пересмотріла го скоро і гварит: “Твоє прізвиско ту на кождій картці, а на їедній псевдонім”. Я посмітрів і гварю: “ то не псевдонім, то правда, же я Терещін, бо до нас гварили – до Терески. А прізвиско є часто.”

Я Вам барз дякую за Вашу книжку “Житя лемка” – за того, што сте йий нам подарували і іші бівше за того, же сте йий написали. Я йий зо своїв родинов прочітав і пустив міджі тилівців, што ту жыют. Думам, же тыж шья ньюв будут тішити.

Барз Вам дякую же сте помістили в журналі моі дописи і мій виступ на похованню Панця Михала – може того кус зрушыт нашых люди і кус зачнут записувати дашто з жыття лемків.

Радий єм, же хтоси написав (очім єм шья довідав з журналу) книжку о Смеречнім, бо онім тепер юж не забудут. Хотіло бы шья, жебы о кождім лемківскім селі зостало шья якнайбівше матеріялів.

Чув єм, же і про Мшану хтоси написав книжку. Хотіло бы шья, жебы тоты добры зачинаня шья дальше продовжыли, хоц з кождым роком того робити буде труднішше.

Жычу Вам здоровля, охоты і можливосты в Вашій важливій діяльности.

*З повагов Петро Кирпан – родом з с. Тильова.
Івано-Франківськ.*

ЛИСТ З УКРАЇНИ

Витам щырі и сердечні, дай Вам Боже якнайліпше разом з нашом Лемковином.

Щырі дякую за лист и “Загороду”. Хочу кус написати про тот лемківский зізд. Як на мене (и не лем) то быво таке якысе як колиси. Єден повідат, а решту підтакуют.

Чекав єм, же дахто хоц буде бешідувал по – нашому, але... не дочекав ємшя. Правда, лем єден кус повів по нашему, але лем кус. Не вірю, же не знают. Але на такий зізд, то барз маво,

правінич. Они шя ганьблят лемківского, а мі наймильше мое. Маш своє любити, а чудже шанувати. Товди будеме мати вартніст го шьвіті. Быв там и Штефан з Горлиц. Позволив сой таке повідати, же я шя од нього не сподівав.

(....) В книжках пише, же приде такий час, же кождый народ буде жыв на свои земли, але не каждый чвовек шя на ню верне. По шьвіті юж вшытки народы жыют на своих землях, лем лемкы ищцы розпорошены по шьвіті, по чуджых землях.

Єден старый барз поляк повідав мі в Горлицях: "Стайтешя о свое, бо за вас никто шя не буде о ваше старав". Правда, лем сами маме зачати, а потім може дахто нам поможе. Початок юш ест, організувана комісія під головуваньом Рауля Чілачавы и до липця 2002 року мают звітувати про роботу комісії. Надіємешя, але як не будеме пукати, то нам не отворят. Найперше мали бизме шя добесідувати медже собом... тоты в kraю и тоты поза крайом.

*Щешъча и здоровля жычу на довгы рокы.
В. Ш.*

Добрый ден! Дороги Приятеле Лемки і Редакция "Загороди".

Витам Вас вшитких радо і жичу доброго здоровля і поводжиня. Час минят, а я все їщи не одпісав, не подякував за остатню "Загороду" і лист – што все барз радо витам в своїй хижі. Отож приймите хоц опізнене, але щире подякування од цілой мойой родини – красыні дякуєме. Добри розумію вшитки Ваши клопоти звязані з утриманьом нашого Музею і редакуваньом квартальника "Загороди" – і не остає мінич інше як подивляти Вашу посвяту для нашой лемківской культуры. Не мам звичаю дакому "кадити", але в тим припадку мушу повісти правду: небивоби Федора Гоча, небивоби нашого Музею і никто незнавби о даякій там забитий дошками Зиндрановій. Знают люде Вашу діяльnist в несприяючих політичних умовах – знам кус і я, але невшитко, бо моя доля мава інший вимір, который нашмарива проклята акця "Вісла". Зрештом кожда людина має і повинна мати своє "я", бо натим полігат дорога до вижшої форми життя, але што робити з тима штонич не

роблят для свого народу, але в критици другого сут першима і пхаються на "хама" не в своє корито. Тоту саму справу єден видит чорно, а другій біло і породжує часто поважний конфлікт. Пів біди єсли ходит о материяльни справи, але неодгущеним грихом є твориня новой ідеольгії свого народу през люди цівком до того неуважнених през науку. Наши предки таксамо небили вільни од ідеольгічних сварок, але могли собі нато позолити, бо твердо стояли на ридний земли. А ми? Єден будує "столицю" лемків в Бортнім (ідея Гарасимовича), другій в Пшемкові, Михалові, третій в Білянці, Креници і тд. Нарабили їщи веце сварки і гніву – кому то потрибне? Напевно не нам лем нашим одвічним ворогам. Барз ня тот роздир болит, бо напевно разом осягнулибизме дуже більше користи.

Догнеська школа мі, же на "Лемківскій Сторінці" неє юж коротких коментарів і речових дописів Ф. Гоча про життя лемків в горах, неє прекрасной поезії Петра Мурянки, П. Стефановского, неє соленоого гумору Ф. Кузяка, не співат "Лемковина" з Білянки, а прецін заміст творити нови редакції – повинни билизме старатися о більше місьця в Н. С. і напевно би ся нам тото удаво, бо в єдности сила – в роздори руїна.

Поділено нас політично їщи на менших карлів – з котрими никто ся нерахує. Ци мали право мішатися в наше духове життя розмаїти польонуси і мадяроси, а ми безталанні далися зімати на їх труячий гачок. Болит серце, болит душа нелем про А. "Вісла", але і про наши національни грихи.

Подабатсямі в "Загороді" толеранція рижних поглядів, бо так має быти в засадах правдивої демократії і не нашов єм в остатнім номери нич противного моїй змісті. Нелюблю найменшого прояву шовінізму, націоналізму і релігійного фанатизму, бо власні тоти три фальшиви догми найбільше докучили мі в житю. И власні Америка під тим взглядом найбільше ся мі подабат.

(...) Будте мі здрави приятелі, а "Загороду" редакуйте і присилайте дальше.

C. M

Małgorzata Onasch
ul. Wejhera 3c:4
80-346

TOWARZYSTWO MUZEALNE W ZYNDRANOWEJ
38-454 TYLAWA
WOJ. PODKARPACKIE

Szanowni Państwo,

Zwracam się z uprzejmą prośbą o przesłanie mi posiadanych przez Państwa informacji na temat wszelkich imprez kulturalnych, wystaw, stowarzyszeń organizowanych przez Łemków lub dotyczących kultury łemkowskiej.

Jestem studentką kierunku Geografii na Uniwersytecie Gdańskim, a przesłane przez Państwa informacje będą mi bardzo pomocne w tworzeniu pracy dyplomowej.

Jestem zainteresowana informacjami dotyczącymi czasu trwania imprez, ilością uczestników, liczbą członków stowarzyszeń, rodzajem imprez organizowanych cyklicznie itd.

Bardzo proszę o przesłanie mi w/w informacji na adres:

Małgorzata Onasch
ul. Wejhera 3c:4
80-346 Gdańsk

lub nr fax:
(0-58) 552-98-06

lub e-mail:
krzywy_krzywy@wp.pl

Z góry dziękuję za pomoc i poświęcony czas.

Z poważaniem
Małgorzata Onasch

Małgorzata Onasch

УКРАЇНА
ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ
ЦЕНТРАЛЬНИЙ СПОРТИВНИЙ КЛУБ
ТОДЖИМА

UKRAINE
SOCIAL AGENCY
CENTRAL SPORT CLUB
TODZHIMA

154, Robitnicha str.,
Dniproprostrovsk, Ukraine, 49008
E-mail: uto@mail.dnepr.net

49008, м. Дніпропетровськ.
вул. Робітничя, 154
E-mail: uto@mail.dnepr.net

Tel: 380 562 319138 Fax: 380 562 344404

27.02.02 № 116/02
На № від

Редактору шоквартальника
Товариства розвитку музею культури
Лемковщини у Зиндронові "Загорода"

Шановний пане редактор!

До Вас звертається громадська організація "Центральний спортивний клуб "Тоджима" м. Дніпропетровська.

Наш спортивний клуб розвиває молодіжний спорт в Україні і об'єднує спортсменів, які мають високі спортивні досягнення державного та міжнародного рівня.

Проте нас, як громадську організацію, цікавлять не лише проблеми розвитку спорту, але й широкий спектр соціальних питань. Перед нашим суспільством зараз їх постало дуже багато, і нас цікавить, як ті чи інші проблеми розв'язуються за рубежем, зокрема нашими, в минулому, співічизниками. Нам цікаві новини суспільного та культурного життя українських общин за кордоном.

Нас значною мірою також непокоїть проблеми зміцнення позицій української мови, піднесення національної культури, відродження духовності; і один із шляхів вирішення цих проблем ми вбачаємо у знайомстві з інформаційним полем української діаспори.

Ми сподіваємося, що зможемо дізнатися багато нового, корисного, цікавого і змістового з Вашого шоквартальника, тому звертаємося до Вас з проханням надати нам інформацію про зміст публікацій в очолюваному Вами виданні, а також сприяти одержанню часопису нашим клубом.

Сподіваємося на співпрацю зі шоквартальником "Загорода" і будемо дуже вдячні, якщо Ви відгукнетесь на наше прохання.

З повагою, від імені спортивного клубу "Тоджима"

Голова комітету
у зв'язку з громадськістю

Вадим Джумай

Вадим Джумай

Андрій Таваш,

Президент, генеральний директор

Львівської кондитерської фірми “Світоч”,
Заслужений працівник промисловості України

БЕЗ ПРАВА НА ЗАБУТТЯ

Відразу після проведення у Львові восени 2001 року третього Всеукраїнського з'їзду лемківських товариств, який повноправно можна назвати об'єднавчим, розпочалася робота з підготовки Світового конгресу лемків. Новий склад колегії під орудою голови Всеукраїнського товариства пана Олександра Венгриновича поринув у роботу, бо часу лишалося обмаль – усього шість місяців.

Одним із важливих завдань на цьому етапі поставало широке інформування української громадськості про лемківські проблеми. І ще: готуючись до Світового конгресу лемків, ми розуміли, що акценти діяльності колегії Всеукраїнського товариства “Лемківщина” значною мірою повинні зміститися на молодіжне середовище. Зокрема, це підтверджувала практика тернополян. Там молодіжний осередок успішно працює вже кілька років поспіль і має на своєму рахунку чимало добрих справ.

Ta насамперед треба було провести серйозну акцію у Києві. За справу взялися відомий громадський діяч Микола Горбаль – голова київського товариства “Лемківщина” і письменник Михайло Слабошицький – виконавчий директор Ліги українських меценатів.

На прес-конференцію в міському Будинку вчителя (приміщення уряду УНР) тільки столичних журналістів прийшло неменше півсотні. Ця зустріч, дійсно, мала великий громадський інтерес і резонанс. Михайло Слабошицький у вступному слові зазначив, що мова йтиме не лише про видану нещодавно книгу “Святкова незнищенність добра”, яка стала предметом нашої репрезентації для ЗМІ, а в значно ширшому руслі – **ЗОНА БОЛЮ: ДЕПОРТАЦІЯ ЛЕМКІВ.**

Після прес-конференції до мене підійшла журналістка з Українського радіо порадитись, як ліпше винести продовження цієї розмови в ефір програми “Старшокласник”. Пропозиція виглядала дещо несподіваною, бо спочатку і сам мав певні сумніви щодо вдалого вибору слухацької аудиторії: чи зачепить сучасну молодь проблема лемків понадвікової давності? Але спробувати варто. Бо кому ж, як не молодому поколінню, продовжувати українську справу, творити й утверджувати нашу державу. Щоб було цікавше, вирішили подати “домашнє завдання” у формі конкурсного питання: хто такі лемки? Кого ви знаєте з видатних лемків?

Шкоду, що через банальну завантаженість виробничими проблемами не зміг почути цю передачу в ефірі. Але десь за місяць часу мені передали з Києва десяток листів, автори яких були визнані переможцями радіоконкурсу, а всього редакція отримала їх близько ста. І, відверто кажучи, я був приємно вражений активністю юних радіослухачів. Звичайно, більшості з них для підготовки відповіді довелося сісти за довідкову літературу, енциклопедії, словники. Але зробили вони це не з чийогось примусу чи під загрозою неприємностей за невизубрену теорему. Отож, усім учасникам – найвища відмінна оцінка!

Десятикласниця ВІРА БОДАК з Києва вперше почула слово “лемки” зовсім недавно – влітку, коли була на екскурсії в Карпатах. “Наш гід жував розповідав нам про лемків, бойків, гуцулів та місцеві бувальщини і легенди, - ділиться враженнями авторка листа, - а незабаром випадково потрапила до рук газетна стаття про фестиваль “Лемківська ватра”. Вона й змусила мене, столичну жительку, піти до бібліотеки, аби довідатися більше про цих самобутніх мешканців Карпат і Бескидів”.

“Це питання для мене є дуже близьким, - пише ВОЛОДЯ НАКОНЕЧНИЙ з Трускавця, - бо моїх родичів, бабусю і дідуся з їх родинами, депортували під час акції “Вісла”. Ще з малечку, коли була жива моя бабуся, вона мені розповідала про лемків, про їхні страждання і жахи під час виселення. Я не є байдужим до цього питання ще й тому, що у моїх жилах тече лемківська

кров... дуже вдячний пану директору "Світоча", що він виніс у радіопередачі питання про лемків на всеукраїнський рівень".
Дякую і тобі, Володимире. Гордится своїм славним родом!

Великий і змістовний лист надійшов з міста Гусятина Тернопільської області від Сен'ківа Миколи, в якому він старанно описав історію Лемківщини, починаючи з дохристиянського часу, назвав десятки прізвищ наших земляків – видатних науковців, культурних діячів минулого і сьогодення. "Я пишаюся цим чарівним краєм. Я також є маленькою частинкою цієї землі", - не без гордості зазначає 16-літній автор.

Ще один цікавий лист з Тернопільщини. Десятикласник з містечка Хоросткова МИКОЛА ОЛІЙНИК, крім відповідей на питання нашого радіоконкурсу, повідомляє: "У нашому невеличкому містечку проживає багато лемків – уроженців різних сіл, що на території сучасної Польщі: Суровиця, Дарів, Одрехова, Лукове, Бенцарова, Брунари, Мохначка, Ямкова, Криниця. І ще така цікавинка. Вихідці села Шляхтова Новотарзького повіту, цієї найзахіднішої окраїни Лемківщини, згадують про те, що у селі, як дорогу реліквію, оберігали старий дерев'яний хрест із написом "Кінець України – Руси".

Дали наш дописувач згадує про вечір-реквієм, приурочений 50-річчю депортациі лемків, в якому і він брав участь, коли ще був у 4-му класі. "Пам'ятаю, як співали рідні лемківські пісні сестри Байко зі Львова, - пише юнак, - як зі сцени лунали слова "Лемківської молитви" поета Василя Хомика:

Тебе благаєм кожну днину:
Порви загради з днів війни,
Верни нас в рідну Лемківщину
І самобутність сохрани!

А моя бабуся слухала і плакала..."

Дякуємо тобі, Миколо, за таку світлу чуйність і пам'ять твоого широкого серця.

Дванадцятирічна ІРИНКА ЩУРИК зі славного княжого міста Галича, що на Івано-Франківщині, надіслала майстерно виконану аплікацію національного вбрання молодої лемківської пари, безпомилково підписавши на ній кибит і лейбик, очіпок і

крисик, плахтину і брижі. Певно, таку обізнаність дітини не принесуть ані гіперсексуальна лялька Барбі, ані супермен Рембо. І мріє ця талановита юнка побувати в чудовому Музеї Федора Гоча у Зіндроновій, про який допоки лише чула від старших і читала у пресі.

"У нашему районі, - ще пише Іринка, - багато лемків проживає у Маринополі. Тамтешня громада веде активну просвітницьку і культурну роботу. Голова селищної ради був нагороджений відзнакою Папи Римського під час візиту Святійшого до Львова".

А ось кореспонденція від наймолодшого дописувача: САШКО КЛИМАШЕВСЬКИЙ з Києва, 10 років. То нічого, що цей лист виявився найкоротшим, бо в такому віці й справді вільного часу обмаль. Похвально, що Сашко проявив зацікавленість і набуває турнірного досвіду у віковій категорії програми "Старшокласник". Вже сама його участь у конкурсі заслуговує похвали.

Пані МИРОСЛАВА ЗАЙКО із міста Заліщики Тернопільської області теж вирішила написати до редакції (цитуємо з її листа), "хоч не є старшокласницею, а будучи вже старшопенсіонеркою". Так, це ґрунтовна робота, не дарма ж бо авторка працює лектором Тернопільської музичної спілки. Пані Мирослава, окрім історичного викладу, зокрема про першохрестителів лемків братів-просвітителів Кирила і Мефодія, нашого книгодрукаря кириличним шрифтом Святослава Фіоля, подала цікаву розповідь про участь лемків у визвольній боротьбі в сотнях і куренях УПА. Також надіслала нам карту Лемківщини, де вели бої сотні Громенка, Бурлаки, Ластівки, Бора, Крила, Хрона, Стажа, Бродича-Дідика.

Ось уривок з її листа: "Наш сучасник – письменник-мемуарист, меценат, будівничий – лемко Юрій Борець із містечка Динова біля річки Сан у минулому булавний лемківської сотні Громенка. Емігрувавши до Австралії і доробившись статку із нічого, побудував у Мельбурні "Український дім", українські школи, дав гроші на заснування і роботу кафедри українознавства в Сідней-університеті. І це

все не тепер, а ще у 70 -ті роки. Юрій Борець написав повісті-спогади про УПА на Лемківщині “У вирі боротьби” та “З найкращими” і видав їх власним коштом у Києві у видавництві “Наукова думка”.

Пані Мирослава захоплено дякує ведучій радіопрограми “Старшокласник” Майї Манько за таку важливу і серйозну тематику діалогу з молодим поколінням. Ми також долучаємося до цих слів на адресу київської журналістки.

Цікаві листи надійшли до редакції також від РАДОСЛАВА КОСТЮКА з Калуша Івано-Франківської області, Тетяни Хабло із села Савинці Миргородського району, що на Полтавщині, ОЛЕКСІЯ ВОЛОШИНЕВИЧА із села Бузьке Новоодеського району Миколаївської області, НАДІЇ ГУМЕНЮК з Коломиї на Івано-Франківщині, Івана Лопаткіна з Таврійська Херсонської області, ВОЛОДИМИРА БОНДАРЯ із села Вереміївка Чорнобайського району Черкаської області. Вони, а також ті, що названі в публікації раніше, стали призерами турніру і цілком заслужено отримали невдовзі солодкі подарунки від “Світочі”.

Я невипадково так детально зупинився на розповіді про цей радіоконкурс для старшокласників. Він пролунав в ефірі Українського радіо як своєрідні позивні пам'яті для всіх національно свідомих співвітчизників, як клич до дій для всіх небайдужих. І якщо раніше мав якусь стриману упередженість щодо сприйняття теперішньою молоддю лемківської трагедії ХХ століття, болю нашого покоління – “Дітей втрачених Бескидів”, то ця передача, листи її слухачів остаточно розвіяли всякі сумніви: **ІСТОРИЧНА І БОЖА ПРАВДА ВОСТОРЖЕСТВУЄ!**

Хтось з обивателів намагається передати своїм безтурботним і ситим нащадкам коштовності та майно, визначаючи цю мету за найвищу в житті. А серед нетлінних цінностей лемків – доведено впродовж віків! – християнська Віра, подвижницька Праця, натхненна Пісня. І цю традицію не перервати ні в часі, ні в межах сущого світу!

A. Тавпаш.
06. 02 2002 р.

ТАВПАШ АНДРІЙ ІВАНОВІЧ

– українець, народився 2 березня 1934 року в селянській родині у селі Святкова Велика Ясельського повіту нині Підкарпатського воєводства, що на території Польщі. У сім'ї виховувалося шестеро дітей. У 1945 році вся родина була переселена в Україну, спочатку в Донецьку область, а в 1950 році поселилися на постійне проживання у Львові.

Андрій Тавпаш першу спеціальну освіту здобув у технікумі залізничного транспорту, працював майстром локомотивновагоноремонтного заводу. Згодом у Львівському Національному університеті імені Івана Франка закінчив юридичний (1966 р.) та економічний (1974 р.) факультети.

Досвід вмілого і відповідального керівника, підкріплений діловитістю, авторитетом особистості-лідера, прагнення до утвердження нового повною мірою проявилися ще на посаді голови ради і виконкому Галицького району Львова (1973-1980рр.), у депутатській діяльності.

У 1988 році А. І. Тавпаш на конкурсній основі був обраний генеральним директором Львівської кондитерської фірми “Світоч”, яка першою в Україні серед підприємства галузі пройшла процеси роздержавлення і приватизації.

Нині акціонерне товариство “Фірма “Світоч”” знане на ринку як провідний вітчизняний виробник шоколаду і шоколадних цукерок, широкого асортименту солодкої продукції. Колективу “Світочі”, президенту фірми неодноразово присуджувалися авторитетні міжнародні і національні нагороди, почесні відзнаки органів місцевої влади. Неодноразово А. І. Тавпаша було названо “Кращим господарником Львова”.

У 1998 році Андрій Тавпаш обраний депутатом Львівської обласної ради. У 2001 році удостоєний почесного звання “Заслужений Працівник промисловості України”.

ПАВЛО РУСИН

Історія і культура карпатських русинів сягає глибини віків, але панівні країни а в даному випадку королівська Польща не хотіла популяризувати їх культуру, бо ставила собі за мету асиміляцію.

Однако геняльност окремих русинів була так відома, що оминути їх стає неможливо.

До таких русинів у пятнадцетому столітті належить Павло Русин. Народився Павло в 1470 році (точна дата невідома) в одному із шіснадцяти русинських сіл які належали до парохії Ріпна де діяла церква збудована після приняття Християнства від святих Кирила і Мефодія та біля неї посаджений Дуб, якому 1200 років.

Надзвичайний талант Павла проявився ще в дитинстві тому післиали обдарованого хлопчика вчитися в місто Кросно, бо в селах парохії школ небуло. І тут Павло проявляє не абиякий талант і не зважаючи, що він русин після закінчення навчання у Коросні, його посилають на студія до Німеччині в Грейсвальдський Університет.

Після успішного закінчення університету у Німеччині продовжує студія на Krakівській Академії, яку закінчує у звані магістра і там залишається викладати слов'янські культури.

Велику увагу Павло приділяє вихованню молодих поетів особливо "Слов'ян" серед них Яна з Вислиці, Яна Дантигиска, вченого Миколая Коперника та інших. Павло дуже любив своїх студентів і з жалем провожав їх після закінчення студій, а декому присвячував вірші.

Вірш присвячений студенту з Угорщини – Себастяну Маді починається словами:

Благородному Угорському юнакові
Від магістра Павла Русина на дорогу.

Друже куди ти спішиш.
Куди ти спішиш дорогий мій.
Учню відгукнись, куди кроком

рушаеш прудким?
Кроком рушаеш прудким
покидаеш Krakів Слов'янський
Де Божественным чelом мудрості
Храми височать.

Як же тепер самотний крізь життя
вже безрадісне ітиму?
Як одинокий тепер дні коротатинуя?
Все забираеш туди до порогів
своєї вітчизни.
Хай на щасливих шляхах
щастя не зразить тебе.

Павло Русин був віруючим патріотом свого народу, всюди підкреслював, що він "Русин" східного обряду.

Вірші Павло писав з дитинства і написав іх більше чотирох тисяч але друкував лише латинською мовою (бо інакше тоді не міг), в яких прославив людину, природу, культуру рідного народу. В 1509 році у Відні появилась перша книжка його віршів.

На Україні вірші Павла Русина були надруковані в "Аналозі української поезії" том I стор. 49-59 видавництво "Дніпро", Київ 1984 р.

Великий рівень поетичної творчості Павла Русина високо оцінили видатні культурні діячі різних країн. Російський славіст І. Голеніщев – Кутузов стверджує, що у своїх книгах магістер Павло постійно називає русином. ("Слов'янська література", Москва 1973 р.)

Польська дослідниця А. Єліч писала, що вважав себе за русина і підписувався "Пауллюс Рутенус". ("Антологія польсько-латинської поезії", Щецин 1985 р.)

Любов талановитого поета і вченого до свого народу і рідного краю відзначили поети Роман Lubkівський (Львів), Петро Мурянка (Польща), Іван Красовський (Львів).

Павло Русин визнаний видатний русинсько – український гуманіст Європи XVI ст. та геняльним діячем науки і культури карпатського краю Лемківщини.

Петро Когут.

ЗАГОРОДКА

ШТО ДАМЕ ВЕСНІ

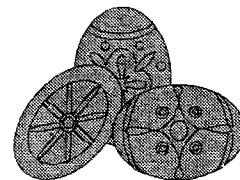
Пришла весна чудесна,
Пришла весна весела,
Розшмарила зеленіст
По місточках і селах.

Прилетіла на крилах,
Прилетіла з вітрами,
Цінувала земличку
Стуженима устами.

Засьпівала по лісах,
Зачерчала в потоках,
Дарувала діточкам
Усьміх ясний, широкий.

Дарувала веселіст,
Дарувала чудесніст.
Чым за такы дарунки
Одвдячыме ся весні?

Петро Мурянка.

ЗАГАДКИ

Ходитт Марушка во сто кожкшах. (*Курка*)
Хто першим встає, ден сповіщає. (*Когут*)
Біле, як міх, на воді, як сніг, лопатами ходит, рогом
землю скородит. (*Качка*)
Зверха – дві шаблі, вдолы – два щаблі, на хыжы ночує,
за морью зимує. (*Боцан*)
Як місяць світит, веселит діти. (*Соловій*)

Спереду – шыльце, ззаду – вильце,
Під стріхом жые і гніздо вие. (*Ластівка*)
Вночы полює, в ден очы стулює. (*Сова*)
Хыжка меду з дзюрком спереду. (*Вулик*)

РУКЫ

Добра рука бабина,
Тверда рука няньова,
Тепла рука мамина,
Міцна рука братова.

Перша рука ласкає,
Друга рука хліб дає,
Третя гріє, як пломін,
Зас четверта – боронит.

Руки люблят і дают,
Руки гріют, чувают,
Близні руки вельо значат:
Жытя без них барз боляче.

Михайло Ковач.

ЛЕМ

Хто пойме красу твою
лемківска мово
хто прийме до серця
твоє просте слово

Лемко не продал
дороге своє “лем”
на ярмарку в Горлицях
хоць му пан обіцял
злота торбину

Язык наш
як море глубокий
як слеза чистый
як любов широкий

Та...LEM
дайте пане
повіл
і руком скynул

Янко Шкірпан.

ПРОСЬБА

Не гмерайте, стары люде.
Жыйте вічно. Чом гмерате?
Чом зо собом жыву повіст
Мого краю заберате?

Розповічте ей молодым,
Докыль жыття вам не згасло.
Лыште скарбы старовины,
Най богатят внуків красно.

Не згасайте, милы люде,
Моі сивы, бородаты.
Пыште повіст Лемковины -
З ньом будете воскресати.

Смерт никого не пощадит,
І премерів в землю скосит.
Але знайте: хмары роснут
З рідных річок, срібной росы.

Люде гмерлы воскресают
З добрых справ лишеных внукам,
Повтаряются в народі,
Нибы листя в яр на буках.

Не гмерайте зостарены
Довгым трудом і роками.
Так баную, як почую,
Што вас менше медже нами.

Якбы міг я смерт злапати,
Спутав бы-м ей так як клячу,
Жебы до хыж не входила
Де над хворым рідны плачут.
Іван Головчак

ВІСЛА

Ой ти “Вісло”, “Вісло”
як ти погрішила,
що ти з земель рідних
людей вивозила.

Забрала в них щастя
забрала свободу
не змогла в них забрати
їх рідную мову.

Ти їхне коріня
усе розірвала
і лемків по світі
усіх розкидала.

Вони зараз всі
по далеких чужинах
нічого не знають
про свою Лемківщину.

Ногою на землю
батьків не ступали
схід сонця на ній
вони не стрічали.

І лемківські діти
чуже все вивчають
тому, що нічого
тут свого не мають.

*Хома Степанія
Василівна.
(дочка Сатур Олени)
Україна*

ПРИСЛІВЯ О БІДІ І БОГАЦТВІ

Без пінязи навет трудно вмерти.

Біда докучыт, біда навчыт.

Біда жыти бідному в світі самому.

Біда біду родит.

Біда не іде по лісі лем по людях.

Біда ридко приходить сама.

Біду купує тот што солому марнує.

Бідному двери всяди ся тяжко отверають.

Бідному все під гору.

Бідному все вітор дує в очы.

Бідни лем в діти богати.

Біді свої не порадит хто ся з сусідами сварит.

*

Богацтва все мало.

Богацтво в голові переверне.

Богаче мают коротку памят.

Богатому і дябол діти колишє.

Богатому і когут яйце знese.

Богатий ридко справедливий.

Богатий ся дивит чым бідний ся живит.

Богатий скныра з голоду гмерат.

Хочеш достати ся до неба не жалуй бідному куска хліба.

Што бідному даме, то в Бога маме.

Добре здоровя ліпше од богацтва.

Як не маш то нич не выдумаш.

Єдна біда то не біда.

Кажда біда має своє лікарство.

Каждий біді конец приде.

Кто бідному дає, тот Богу пожычкат.

Позберал і записал

В. Дзядик.

ЖАРТИ

Приходит молода пані до дохтора і повідат: -Мойого мужа барз болит бріх. - Розберте ся і вкажте мі где болить мужа.

Дохтор до хворого:

-Пєте?

-Ні.

-Курите?

-Ні.

-Як то ся вам удає?

-Жена заберат мі вшыткы пінязі.

Пане дохторе, мам 40 років і юж єм цілком лисий.

-Не трапте ся тым, лысінія то єдина хворота котра ся николи не вертат.

Повідам вам, же зо своїом хвортотом дожынете принаймі осемдесяткы.

-Пане дохторе, ци ся мое здоровля погіршило?

Остатнім разом давали сте мі сто років жыття.

-Пане дохторе, мій муж фурт бесідує през сон. Што мам робити?

-Дайте ся му набесідувати в ден.

Приходит чловек до дохторя.

-Од вас чути пальюнки.

-Прикладам спіритус на болячи зуб.

-А ци од давна болит вас тот зуб?

-О! Юж од пару років.

-Запамятайте собі. На порожни жолудок николи не пийте пива – радит дохтор.

-А ци выстарчыт выпити пред тым порцийку руму?

Дохтор:

-Обіцяли сте мі цілу свинью як вас вылічу.

-Я о тым памятам, але свиня ціж выздоровіла – одповіл хворий.

ЗМІСТ - SPIS TREŚCI

ВИТАЙТЕ ДОРОГЫ МИЛЫ ЧИТАЧИ	2
ПЯТЬ ЗУПИНОК ГРІДНИХ ГОРАХ	4
РІДНЫ ГОРЫ	6
БІСІДА З ГЕЛЕНОВ ДЗЕБЯК	7
ПОДІБНЫ ПЕРЕЖЫТЯ И ДОЛІ	13
ІЗ ВНУКОМ В РІДНИМ КРАЮ	14
ІІ СТРІЧА З КОЛЯДОМ І ЦЕРКОВНОМ МУЗЫКОМ	15
ІІ ЕУРОРЕГІОНАЛЬНЕ КОЛЯДУВАНЯ	17
ЛЕМКОВІ З СЕЛА ДРАГОШІВ	18

НАШЫ ЮВІЛЯРЭ:

МАДЗЕЛЯН СЕМАН	20
ПАВЕЛ СТЕФАНОВСКІЙ	24
МІСЦЕ ПРИ СТОЛІ	27
ТО БЫЛО КОЛИСИ	28
ПЛАНЕТНИКИ	29
ЯВОЖНО	30
12 – ТИЙ ВІЛЬХІВСКІЙ КЕРМЕШ	31

ПОСМЕРТНЫ СПОМИНЫ

МАРИЯ МИХАЛЯК	33
ЕВА ГОЛЮТА	34
СУДЯ ВАСИЛЬ	35
ХОМИК ВАСИЛЬ НЕ ЖЫЄ	36

POLITYKA WŁADZ WOBEDZ LUDNOŚCI UKRAIŃSKIEJ

W POLSCE w latach 1944 - 1989	37
MADONNA Z PANISZCZEWA	44
ЛИСТИ	45
АНДРІЙ ТАВПАШ	50
ПАВЛО РУСИН	56
ЗАГОРОДКА	58
ПРОСЬБА	60
ВІСЛА	60
ПРИСЛІВЯ О БІДІ І БОГАЦТВІ	61
ЖАРТИ	62

КУЛЬТУРА, ІСТОРІЯ І ПАМЯТКИ ЛЕМКІВ В ПОЛЬЩІ
KULTURA, HISTORIA I ZABYTKI ŁEMKÓW W POLSCE

ЗАГОРОДА ZAHORODA

KWARTALNIK TOWARZYSTWA NA RZECZ ROZWOJU
MUZEUM KULTURY ŁEMKOWSKIEJ W ZYNDRANOWEJ

Wydaje: Muzeum Kultury Łemkowskiej w Zyndranowej

Выдає: Музей Лемківської Культури в Зындронові

Redaguje zespół redakcyjny z pomocą autorów-korespondentów
Редактує редакційний колектив з помочом авторів-кореспондентів

Adres redakcji:

TOWARZYSTWO MUZEALNE W ZYNDRANOWEJ
z dopiskiem "Zahoroda"
38-454 TYLAWA, pow. KROSNO

NALEŻNOŚĆ ZA KWARTALNIK ORAZ POMOC I DARY DLA
MUZEUM PROSIMY NADSYŁAĆ NAKONTO:
NR 86421096-1922-27006-0 GBPZ S.A. Wrocław Filia/Sanok
Podkarpacki Bank Spółdzielczy w Sanoku Oddz. Dukla

Redakcja nie zwraca materiałów nie zamówionych, zastrzega sobie
prawo skracania materiałów oraz używania własnych tytułów.

Redakcja nie zawsze utożsamia się z poglądamи reprezentowanymi
przez autorów zamieszczonych materiałów.

Materiały pisane dialektem publikujemy w oryginalnej formie

OD 1996 r. KWARTALNIK DOTUJE
MINISTERSTWO KULTURY I SZTUKI